

LIETUVOS STABILUMO 2015 METŲ PROGRAMA

I SKYRIUS FINANSŲ POLITIKOS APŽVALGA

1. Nuo 2015 m. sausio 1 d. Lietuva tapo devynioliktąja euro zonos valstybe ir pirmą kartą parengė Lietuvos stabilumo 2015 metų programą (toliau – Programa), kurioje numatoma 2015–2018 metų viešųjų finansų politika.

2. Programa atspindi ekonominę politiką, išdėstytą Šešioliktosios Vyriausybės 2012–2016 metų programoje, kuriai pritarta Lietuvos Respublikos Seimo (toliau – Seimas) 2012 m. gruodžio 13 d. nutarimu Nr. XII-51 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“ (toliau – Vyriausybės programa), ir Lietuvos Respublikos 2015 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatyme. Programa pristatyta Lietuvos Respublikos Seimui (toliau – Seimas).

3. Įgyvendinant viešųjų finansų politiką, numatoma vykdyti anticiklinę fiskalinę politiką, 2015–2016 metais skatinančią visuminę paklausą ir 2017–2018 metais stabilizuojančią kainas. Taip bus užtikrinamas tvarus ekonomikos augimas ir naujų darbo vietų kūrimas. Daugiausia dėmesio Programos laikotarpiu bus skiriama viešųjų finansų kokybės gerinimui: geresniam mokesčių administravimui ir viešųjų išlaidų efektyvumo didinimui. Geresnio mokesčių administravimo rezultatas lems didesnes valstybei priskiriamų biudžetų pajamas.

4. Lietuva 2014 metais pasiekė vidutinio laikotarpio tikslą¹, nuo kurio nebus nukrypta 2015–2016 metais, o 2017–2018 metais planuojama struktūrinį valdžios sektoriaus balansą pagerinti ir paskutiniiais Programos metais pasiekti struktūrinį valdžios sektoriaus perteklių. Kaip numatyta rengiant Lietuvos Respublikos 2015 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo projektą, nominaliai valdžios sektorius bus subalansuotas 2017 metais.

5. Programoje apžvelgiami pastarųjų metų ekonominiai pokyčiai Lietuvoje, planuojama biudžeto politika vidutiniu laikotarpiu, įvertinami ekonominės raidos ir fiskalinės rizikos veiksniai, apžvelgiamos alternatyvios priemonės finansiniams tikslams pasiekti, valdžios sektoriaus finansų kokybė ir Lietuvos pasirengimas įveikti visuomenės senėjimo padarinius. Lietuvos struktūrinių reformų gairės nustatytos Vyriausybės programoje, o struktūrinių reformų priemonių įgyvendinimo eiga pateikta 2015 metų Nacionalinėje reformų darbotvarkėje.

¹Lietuvos vidutinio laikotarpio tikslas – struktūrinis valdžios sektoriaus deficitas, lygus 1 procentui bendrojo vidaus produkto (toliau – BVP) arba labai artimas šiam dydžiui (vertinant pasiektus rezultatus), remiantis Europos Komisijos (toliau – EK) aiškinamaisiais dokumentais dėl Stabilumo ir augimo pakto.

6. Programoje išnagrinėtos ir įvertintos aplinkos sąlygos, kurios leistų pasiekti ekonominės politikos tikslus, remtasi prielaidomis dėl euro kurso, naftos ir kitų žaliavų kainų, kuriomis EK naudojami rengdami 2015 metams „žiemos prognozes“.

7. Programos nuostatos atitinka Lietuvos Respublikos fiskalinės sutarties įgyvendinimo konstituciniame įstatyme (toliau – Konstitucinis įstatymas) nustatytus įpareigojimus dėl fiskalinės drausmės.

8. Vadovaujantis Europos Sąjungos (toliau – ES) mastu įdiegtomis ekonominės valdysenos taisyklėmis, kurios įtvirtintos 1997 m. liepos 7 d. Tarybos reglamente (EB) Nr. 1466/97 dėl biudžeto būklės priežiūros stiprinimo ir ekonominės politikos priežiūros bei koordinavimo (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 10 skyrius, 1 tomas, p. 84) su paskutiniais pakeitimais, padarytais 2011 m. lapkričio 16 d. Parlamento ir Tarybos reglamentu (ES) Nr. 1175/2011 (OL 2011 L 306, p. 12) (toliau – Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1466/97), ir Konstituciniu įstatymu, vidutinio laikotarpio tikslas bus nustatomas ne dažniau nei kas trejus metus. Paskutinį kartą Lietuvos vidutinio laikotarpio tikslas nustatytas 2013 metais.

9. Pagal 2013 m. gegužės 21 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 473/2013 dėl euro zonos valstybių narių biudžeto planų projektų stebėsenos bei vertinimo ir perviršinio deficito padėties ištaisymo užtikrinimo bendrųjų nuostatų (OL 2013 L 140, p. 11) 4 straipsnio 1 punktą euro zonos valstybės narės turi viešai paskelbti savo nacionalinius vidutinės trukmės fiskalinius planus, atitinkančius jų vidutinės trukmės biudžeto sistemą. Programoje pateikiama visa ši informacija. Programa visiškai atitinka Tarybos reglamento (EB) Nr. 1466/97 3 straipsnio nuostatas dėl stabilumo programose pateikiamos informacijos.

II SKYRIUS EKONOMIKOS PERSPEKTYVOS

PIRMASIS SKIRSNIS EKONOMINĖS RAIDOS SCENARIJAUS PRIELAIIDOS

10. Pagrindinės išorinės aplinkos prielaidos (prekybos partnerių raida, naftos kainos, euro ir dolerio kursas) atitinka EK 2015 metų žiemos prognozes.

1 lentelė. Pagrindinės prielaidos

Rodiklio pavadinimas	2014 metai	2015 metai	2016 metai	2017 metai	2018 metai
Trumpalaikės palūkanų normos (vidutinės metinės)	0,3	0,1	0,1	0,2	0,2
Ilgalaikės palūkanų normos (vidutinės metinės)	2,8	1,7	2,2	2,4	2,5
JAV dolerio ir euro keitimo kursas (vidutinis metinis)	1,33	1,17	1,17	1,17	1,17
Nominalusis efektyvus valiutų keitimo kursas	6,7	0	0	0	0
Valiutos keitimo kursas euro atžvilgiu (vidutinis metinis) (šalims, kurios nėra euro zonos arba VKM II narės)	–	–	–	–	–
Pasaulio (be ES) BVP augimas, procentais	3,7	4,0	4,4	4,4	4,4
ES BVP augimas, procentais	1,3	1,7	2,1	2,1	2,1
Pagrindinių eksporto rinkų augimas, procentais	1,0	0,2	1,7	1,7	1,7

Rodiklio pavadinimas	2014 metai	2015 metai	2016 metai	2017 metai	2018 metai
Pasaulio (išskyrus ES) importo augimas, procentais	2,1	4,2	5,3	5,3	5,3
Naftos kainos (<i>Brent</i> , JAV doleriais už barelį)	99,7	53	61,5	61,5	61,5

Šaltiniai: Lietuvos Respublikos finansų ministerija, Lietuvos bankas, EK (2015 metų žiemos prognozės)

Lietuvos pagrindinių eksporto rinkų perspektyva – svarbiausia ekonominės raidos scenarijaus prielaida.

Nuo 2015 m. sausio 1 d. įsigaliojus Konstituciniam įstatymui, išvadą dėl ekonominės raidos scenarijaus turi pateikti nepriklausoma biudžeto politikos kontrolės institucija, kurios funkcijas, vadovaujantis Seimo 2013 m. lapkričio 14 d. nutarimu Nr. XII-592 ir 1995 m. gegužės 30 d. Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės įstatymu Nr. I-907, pavesta atlikti Lietuvos Respublikos valstybės kontrolei (toliau – Valstybės kontrolė). Valstybės kontrolės 2015 m. kovo 31 d. išvadoje Nr. Y-4 „Dėl ekonominės raidos scenarijaus tvirtinimo“ teigiama, kad „Lietuvos Respublikos finansų ministerijos parengtas scenarijus nulemtas pasirinktų ir įvardytų prielaidų, pagrįstas esamais statistiniais duomenimis ir neprieštaraujantis ekonomikos dėsningumams. Lietuvos Respublikos valstybės kontrolė tvirtina 2015–2018 metų ekonominės raidos scenarijų, viešai paskelbtą 2015 m. kovo 20 d. Lietuvos Respublikos finansų ministerijos tinklalapyje“.

ANTRASIS SKIRSNIS VIDUTINIO LAIKOTARPIO EKONOMINĖS RAIDOS SCENARIJUS

Realusis sektorius

11. Lietuvos ekonomika 2014 metais pasirodė esanti atspari neigiamiems išorės veiksniams ir išliko viena iš sparčiausiai ES augančių ekonomikų. Vidaus paklausos teigiamas poveikis 2014 metais sustiprėjo ir tapo pagrindiniu ekonomikos augimo varikliu.

Labiausiai 2014 metais augo statybos (15,7 procento), apdirbamosios gamybos (3,3 procento), žemės ūkio, miškininkystės ir žuvininkystės (3,5 procento), prekybos, transporto, apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų (2,4 procento) sektorių bendroji pridėtinė vertė. Lietuvos ūkyje sukurta pridėtinė vertė palyginamosiomis kainomis 2014 metais 1,4 procento viršijo prieš ekonomikos krizę 2008 metais buvusį lygį.

Investicijos į bendrąjį pagrindinį kapitalą 2014 metais padidėjo 8 procentais (labiausiai šis rodiklis augo I ketvirtį – 16,4 procento). Investicijų augimą 2014 metais lėmė aktyvus statybų sektorius, žemos palūkanų normos, palankios skolinimosi iš bankų sąlygos, verslo poreikis atnaujinti gamybinius pajėgumus ir su euro įvedimu susijęs namų ūkių elgesys – noras investuoti į nekilnojamąjį turtą prieš valiutų pasikeitimą.

Vidutiniu laikotarpiu investicijas skatins ES fondų lėšomis finansuojamų 2014–2020 metų laikotarpio projektų ir su krašto apsauga susijusių investicijų projektų vykdymas ir bankų paskolų prieinamumas. Tikimasi, kad ir Lietuvos, ir ES mastu vykdoma investicinę aplinką skatinanti

politika užtikrins palaipsnį pagrindinio kapitalo formavimo dalies BVP augimą ir vidutinio laikotarpio pabaigoje ši dalis bus didesnė nei 2014 metais.

Didėjant realiosioms namų ūkių pajamoms, 2014 metais sparčiai augo namų ūkių vartojimo išlaidos. Namų ūkių disponuojamos realiosios pajamos didėjo tiek dėl palankių užimtumo tendencijų ir darbo užmokesčio kaitos, tiek dėl mažėjusios infliacijos. Pastebimą poveikį namų ūkių vartojimui darė laukiamas euro įvedimas.

2 lentelė. Makroekonominiai rodikliai

Rodiklio pavadinimas	ESS* kodas	Rodiklio reikšmė 2014 metais, mln. eurų	Pokytis, procentais				
			2014 metai	2015 metai	2016 metai	2017 metai	2018 metai
BVP, grandine susieta apimtis	B1g	32 792,1	2,9	2,5	3,2	3,5	3,9
BVP, to meto kainomis	B1g	36 287,9	3,8	3,0	5,4	6,0	6,5
BVP sudedamosios dalys (grandine susieta apimtis)							
Namų ūkių vartojimo išlaidos + ne pelno institucijų, aptarnaujančių namų ūkius, vartojimo išlaidos (NPI)	P.3	21 386,7	5,6	3,7	4,3	5,7	5,7
Valdžios sektoriaus galutinio vartojimo išlaidos	P.3	5 762,5	1,3	1,3	0,6	0,6	0,6
Bendrojo pagrindinio kapitalo formavimas	P.51	6 430,7	8,0	5,2	2,5	4,3	5,2
Atsargų pokytis ir vertybių įsigijimas, atėmus netektį, BVP procentais	P.52+P.53	–	–	–	–	–	–
Prekių ir paslaugų eksportas	P.6	26 704,2	3,4	–2,8	3,8	4,9	5,9
Prekių ir paslaugų importas	P.7	26 342,0	5,4	–1,2	4,6	5,7	6,4
BVP (grandine susieta apimtis) didėjimą lemiantys veiksniai, procentais							
Galutinė vidaus paklausa		–	4,5	3,8	3,7	4,1	4,4
Atsargų pokytis ir vertybių įsigijimas, atėmus netektį	P.52+P.53	–	–	–	–	–	–
Prekių ir paslaugų balansas	B.11	–	–1,6	–1,4	–0,5	–0,6	–0,5

Šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas, Lietuvos Respublikos finansų ministerija

*Europos sąskaitų sistema.

Infliacija

12. Vidutinė metinė infliacija, apskaičiuota pagal suderintą vartotojų kainų indeksą (toliau – SVKI), 2014 metais sudarė 0,2 procento ir buvo mažiausia per pastaruosius 11 metų. Infliacijos sumažėjimas sietinas su vartotojams palankiomis administruojamųjų, degalų ir maisto kainų kitimo tendencijomis. Šios tendencijos susijusios su išorės veiksniais, tai yra energijos ir maisto žaliavų kainų kaita pasaulio rinkose.

Didžiausią poveikį mažam vidutinės metinės infliacijos lygiui 2014 metais turėjo 0,2 procento atpigusios prekės. Energijos prekės atpigo 4 procentais – labiausiai nuo 1997 metų, kai vidutinė metinė infliacija pradėta skaičiuoti pagal SVKI. Pramoninių ne energijos prekių kainos beveik nekito, o maisto prekių (įskaitant alkoholinius gėrimus ir tabako gaminius) – padidėjo

1,6 procento. Alkoholiniai gėrimai ir tabako gaminiai brango 3,8 procento (tam turėjo įtakos ir 2014 metais didesni akcizų tarifai, taikomi šiems gaminiams), o maisto produktai ir nealkoholiniai gėrimai (neskaitant alkoholinių gėrimų ir tabako gaminių) – 0,8 procento.

Paslaugų kainos pakilo 1,6 procento, tačiau jos sudaro tik apie ketvirtadalį vartotojų prekių ir paslaugų krepšelio, todėl jų poveikis infliacijos lygiui buvo menkas. Iš paslaugų labiausiai pigo komunikacijos paslaugos – 6,3 procento, o brango būsto paslaugos – 7,7 procento.

2014 metų gruodžio mėnesį užfiksuota 0,1 procento metinė defliacija 2015 metų sausio mėnesį paspartėjo iki 1,4 procento, o vasarį pasiekė 1,5 procento. Šį paspartėjimą daugiausia lėmė energijos prekių kainų pokyčiai: penktadaliu per metus atpigę degalai, sparčiau mažėjančios elektros, šilumos energijos kainos. Maisto produktų (neskaitant alkoholinių gėrimų ir tabako gaminių) kainos taip pat mažėjo sparčiau. Metinę defliaciją šiek tiek sušvelnino tik sparčiau kilusios paslaugų, trumpalaikio vartojimo pramoninių prekių, alkoholinių gėrimų ir tabako gaminių kainos.

Numatoma, kad 2015 metais dėl smunkančių energijos prekių kainų vidutinė metinė infliacija Lietuvoje bus neigiama ir sudarys –0,4 procento. 2016 metais, palaipsniui atsigaunant energijos prekių kainoms, didėjant paklausai ir kylant kainų lygiui pagrindinėje Lietuvos eksporto rinkoje – ES, vidutinė metinė infliacija sudarys 1,7 procento. 2017–2018 metais, atsižvelgiant į prielaidą dėl stabilų energijos prekių kainų, numatomas nuosaikus infliacijos spartėjimas, lemtas didėjančios darbo jėgos paklausos ir darbo užmokesčio augimo tendencijų.

Šalyje toliau augant darbo našumui, didėjant darbo jėgos paklausai, mažėjant nedarbo lygiui ir po truputį menkstant darbo jėgos pasiūlai, darbo užmokestis didės sparčiau nei 2014 metais. Numatoma, kad darbo užmokestis 2015–2018 metais augs 4,8–6,2 procento.

3 lentelė. Kainų rodikliai

Rodiklio pavadinimas	ESS kodas	Rodiklio reikšmė 2014 metais	Pokytis, procentais				
			2014 metai	2015 metai	2016 metai	2017 metai	2018 metai
1. BVP defliatorius		110,7	0,9	0,5	2,2	2,4	2,5
2. Privataus vartojimo defliatorius		108,5	0,1	–0,4	1,7	1,9	2,2
3. SVKI (vidutinis metinis)		140,1	0,2	–0,4	1,7	1,9	2,2
4. Valdžios sektoriaus galutinio vartojimo išlaidų defliatorius		107,4	3,9	4,0	4,0	4,0	4,0
5. Investicijų defliatorius		108,4	1,5	0,0	1,0	1,0	1,0
6. Eksporto (prekių ir paslaugų) kainų defliatorius		111,1	–2,4	–3,0	1,6	1,8	1,8
7. Importo (prekių ir paslaugų) kainų defliatorius		112,2	–3,1	–5,2	1,9	2,3	2,4

Šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas, Lietuvos Respublikos finansų ministerija

Darbo rinka

13. Nedarbo lygis 2014 metais sumažėjo 1,1 procentinio punkto – iki 10,7 procento. Vyrų nedarbo lygis 2014 metais buvo 12,2 procento, moterų – 9,2 procento. Per metus vyrų nedarbo lygis sumažėjo 0,9 procentinio punkto, moterų – 1,3 procentinio punkto. Mažėjo visų amžiaus kategorijų

gyventojų nedarbo lygis: 15–24 metų gyventojų – 2,6 procentinio punkto, 25–54 metų gyventojų – 1,1 procentinio punkto, 55–64 metų gyventojų – 0,5 procentinio punkto.

Darbingo amžiaus (15–64 metų) gyventojų aktyvumas vidutiniškai sudarė 73,7 procento ir buvo didžiausias nuo 1998 metų. 15 metų ir vyresnių gyventojų aktyvumo lygis 2014 metais vidutiniškai sudarė 58,9 procento, taigi buvo 0,9 procentinio punkto didesnis nei 2013 metais. Gyventojų aktyvumo lygio augimą skatino Lietuvos Respublikos Vyriausybės (toliau – Vyriausybė) sėkmingai įgyvendinama Užimtumo didinimo 2014–2020 metų programa, patvirtinta Vyriausybės 2013 m. rugsėjo 25 d. nutarimu Nr. 878 „Dėl Užimtumo didinimo 2014–2020 metų programos patvirtinimo“, didėjanti darbo vietų pasiūla, augantis darbo užmokestis. Ypač išaugo 15–24 metų amžiaus grupės gyventojų aktyvumo lygis, ir tai sietina su 2014 metų pradžioje pradėta vykdyti Jaunimo garantijų iniciatyva, ir 55–64 metų gyventojų aktyvumo lygis. Nors nedarbo lygis 2014 metais mažėjo lėčiau – 1,1 procentinio punkto (2011–2013 metais nedarbo lygis mažėdavo apie 2 procentinius punktus per metus), užimtų gyventojų skaičiaus didėjimo tendencijos išliko optimistinės: palyginti su 2013 metais, užimtųjų padaugėjo 2 procentais, arba 26,2 tūkstančio.

Per metus privačiame sektoriuje užimtųjų padaugėjo 31,2 tūkst., arba 3,4 procento, o valstybės sektoriuje jų sumažėjo 5 tūkst., arba 1,4 procento. Labiausiai užimtumą didino užimtųjų gausėjimas žemės ūkio, miškininkystės ir žuvininkystės (0,9 procentinio punkto), didmeninės ir mažmeninės prekybos, variklinių transporto priemonių ir motociklų remonto (0,4 procentinio punkto), transporto ir saugojimo (0,5 procentinio punkto) veiklos srityse.

2014 metais dirbo 647,1 tūkst. vyrų ir 671,9 tūkst. moterų. Per metus dirbančių vyrų pagausėjo 11 tūkst. (1,7 procento), moterų – 15,2 tūkst. (2,3 procento). 2014 metais visų amžiaus grupių tiek vyrų, tiek moterų užimtumo lygis buvo didžiausias per pastaruosius 5 metus. 15–64 metų gyventojų užimtumo lygis per 2014 metus padidėjo 2 procentiniais punktais ir sudarė 65,7 procento. 15–64 metų vyrų užimtumo lygis per metus padidėjo 1,8 procentinio punkto, moterų – 2,1 procentinio punkto ir sudarė atitinkamai 66,5 ir 64,9 procento. 20–64 metų gyventojų užimtumas per metus padidėjo 1,9 procentinio punkto ir sudarė 71,8 procento. Vyresnio amžiaus (55–64 metų) gyventojų užimtumo lygis per 2014 metus padidėjo 2,8 procentinio punkto ir sudarė 56,2 procento.

Lietuvos statistikos departamento duomenimis, 2014 metų pabaigoje buvo 11,6 tūkst. laisvų darbo vietų, arba 8,5 procento daugiau negu 2013 metais. Daugiau nei pusė visų laisvų darbo vietų buvo apdirbamosios gamybos (2,4 tūkst.), didmeninės ir mažmeninės prekybos, variklinių transporto priemonių ir motociklų remonto (1,3 tūkst.), transporto ir saugojimo (1,4 tūkst.), viešojo valdymo ir gynybos (1,3 tūkst.) veiklos srityse. Derėtų atkreipti dėmesį, kad 2014 metais apdirbamosios gamybos, profesinės, mokslinės ir techninės veiklos srityse užimtųjų sumažėjo, o laisvų darbo vietų pasiūla išaugo. Tai gali reikšti, kad šiose veiklos srityse trūksta reikiamos kvalifikacijos darbuotojų.

Per metus laisvų darbo vietų labiausiai padaugėjo profesinės, mokslinės ir techninės veiklos įmonėse – 0,4 tūkst., transporto, saugojimo, administracinės ir aptarnavimo veiklos įmonėse – po 0,2 tūkst., o sumažėjo statybos ir žmonių sveikatos priežiūros ir socialinio darbo veiklos įmonėse –

po 0,1 tūkstančio. Laisvų darbo vietų lygis šalyje 2014 metais sudarė 0,9 procento – tiek pat, kiek 2013 metais. Aukščiausias laisvų darbo vietų lygis buvo finansinės ir draudimo veiklos įmonėse – 2,3 procento, informacijos ir ryšių įmonėse – 1,8 procento, viešojo valdymo ir gynybos, privalomojo socialinio draudimo įmonėse – 1,7 procento. Žemiausias laisvų darbo vietų lygis buvo švietimo įstaigose – 0,3 procento, ir nekilnojamojo turto operacijų įmonėse – 0,4 procento.

Ilgalaikio nedarbo lygis 2014 metais sumažėjo 0,3 procentinio punkto ir sudarė 4,8 procento.

Mažos kainos vidaus ir užsienio rinkose, įmonių pelno mažėjimas (likutinis pelnas ir mišrios pajamos 2014 metais sumažėjo 0,8 procento) rodo, kad atlyginimai 2015 metais turėtų didėti lėčiau. Tačiau kvalifikuotos darbo jėgos stygius vėlesniais vidutinio laikotarpio metais darbo užmokestį vers didinti.

Numatoma gerėjanti ES valstybių ekonominė būklė ir darbo rinkos reformos, kurių imtasi pastaraisiais metais, prisidės prie užimtumo didinimo ir nedarbo mažinimo. Todėl darbo rinkos būklė vidutiniu laikotarpiu nuosekliai gerės.

4 lentelė. Darbo rinkos rodikliai

Rodiklio pavadinimas	ESS kodas	Rodiklio reikšmė 2014 metais	Pokytis, procentais				
			2014 metai	2015 metai	2016 metai	2017 metai	2018 metai
1. Užimtų gyventojų skaičius, tūkst.		1 319,0	2,0	0,6	0,6	0,9	0,9
2. Užimtumas, dirbta valandų		–	–	–	–	–	–
3. Nedarbo lygis, procentais*		10,7	–	9,9	9,1	8,1	7,1
4. Produktyvumas (bendroji pridėtinė vertė, tenkanti vienam užimtajam), tūkst. eurų		24,8	0,9	1,9	2,5	2,6	3,0
5. Darbo produktyvumas, dirbta valandų (bendroji pridėtinė vertė, tenkanti vienai faktiškai dirbtai valandai), eurais		13,5	1,3	–	–	–	–
6. Atlygis darbuotojams, mln. eurų	D.1	14 526,4	6,1	5,5	5,9	6,6	7,1
7. Atlygis vienam užimtajam, eurais		11 013,2	4,0	4,9	5,3	5,7	6,2

Šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas, Lietuvos Respublikos finansų ministerija

*Pateikiama rodiklio reikšmė.

TREČIASIS SKIRSNIS LIETUVOS MOKĖJIMŲ BALANSAS

14. Konverguojanti Lietuvos ekonomika leistų tikėtis prastesnio einamosios sąskaitos balanso, tačiau pastaruosius keletą metų jis buvo teigiamas arba artimas subalansuotam. Remiantis Lietuvos banko 2015 m. kovo 24 d. paskelbtais mokėjimų balanso duomenimis, 2014 metais einamoji sąskaita buvo artima subalansuotai ir sudarė 44,9 mln. eurų, arba 0,1 procento BVP. Palyginti su 2013 metais, einamosios sąskaitos perteklius nunyko daugiausia dėl prastesnių prekybos prekėmis ir pirminių pajamų balansų. Paskelbti 2014 metų ketvirčių duomenys rodo, kad einamosios sąskaitos balansas skirtingais laikotarpiais kito nevienodai.

2014 metų pirmąjį pusmetį einamosios sąskaitos balansas buvo neigiamas daugiausia dėl pablogėjusio prekybos prekėmis balanso: nominalusis prekių eksportas gerokai sumenko, o prekių

importas mažėjo nuosaikiau. Prekių eksporto kryptį labiausiai lėmė perpus sumažėjęs mineralinių produktų eksportas, kuris reikšmingai pablogino mineralinių produktų prekybos balansą. Prekybos prekėmis balansą prastino ir sulėtėjęs trąšų eksportas. Tokią raidą iš esmės lėmė tiek sumažėjusios trąšų kainos, tiek mažesnis trąšas gaminančių įmonių realusis eksportas. Pirmąjį pusmetį einamosios sąskaitos balansą blogino ir nerezidentams išmokėti dividendai. Po ne tokios palankios raidos pirmąjį pusmetį einamosios sąskaitos balansas trumpam pagerėjo ir buvo teigiamas. Tai iš esmės susiję su geresniu užsienio prekybos balansu.

Einamosios sąskaitos balansas 2014 metų pabaigoje vėl suprastėjo. Visų pirma dėl pablogėjusio prekių ir paslaugų balanso, kurį ypač neigiamai paveikė vienkartinis veiksnys – importuotas suskystintų gamtinių dujų terminalas. Didelės šio sandorio vertės poveikio prekybos balansui nesušvelnino per pastaruosius dvejus metus rekordiškai išaugęs javų eksportas ir dėl to stipriai pagerėjęs žemės ūkio ir maisto produktų prekybos balansas.

Vertinant visus 2014 metus, kaip įprasta, einamosios sąskaitos balansą labiausiai teigiamai veikė antrinių pajamų ir paslaugų balansai. Prie teigiamo antrinių pajamų balanso stipriai prisidėjo asmeninių pervedimų balansas, kurio santykis su BVP per pirmuosius tris šių metų ketvirčius buvo 0,5 procentinio punkto didesnis nei tuo pačiu laikotarpiu prieš metus. Tiesa, emigrantų perlaidų į Lietuvą metinis augimas sulėtėjo. Nors ir veikiamas Rusijos ir Ukrainos konflikto paslaugų eksportas augo labiau nei BVP ir paslaugų importas, todėl šios einamosios sąskaitos sudedamosios dalies balanso santykis su BVP buvo didesnis nei prieš metus.

5 lentelė. Sektorių balansai

Rodiklio pavadinimas	ESS kodas	BVP procentas				
		2014 metai	2015 metai	2016 metai	2017 metai	2018 metai
1. Grynas šalis skolinimasis	B.9N	3,0	3,6	1,0	0,0	-0,8
iš jo:						
prekių ir paslaugų balansas		0,3	0,7	0,0	-1,0	-1,8
pirminių ir antrinių pajamų balansas*		-0,2	-0,2	-0,9	-0,9	-0,9
kapitalo sąskaita*		2,9	3,1	1,9	1,9	1,9
2. Privataus sektoriaus perteklius (+) / deficitas (-)		3,7	4,8	2,1	0,0	-1,5
3. Valdžios sektoriaus perteklius (+) / deficitas (-)	B.9N	-0,7	-1,2	-1,1	0,0	0,7
4. Statistinis neatitikimas		0	0	0	0	0

Šaltiniai: Lietuvos Respublikos finansų ministerija, Lietuvos bankas*

Vertinant einamosios sąskaitos balanso perspektyvą, numatoma, kad ši sąskaita 2015 metais turėtų būti beveik subalansuota. Prognozuojama, kad augant ekonomikai dėl spartesnio importo augimo, viršysiančio eksporto plėtrą, einamosios sąskaitos balansas 2016–2017 metais turėtų būti prastesnis negu 2015 metais.

KETVIRTASIS SKIRSNIS EKONOMINĖS RAIDOS RIZIKOS VEIKSNIAI

15. Lietuvos eksporto rinkų perspektyva ir toliau pagrindinis ekonominės raidos scenarijaus kitimo rizikos veiksnys. Ar išsipildys Programoje pateiktas ekonominės raidos scenarijus, priklausys ir nuo kitų veiksnių.

Neigiamą riziką Programoje pateiktam ekonominės raidos scenarijui kelia neaiški geopolitinė padėtis. Informacija, susijusi su šia rizika, nuolat stebima ir vertinama.

Galima ir teigiama rizika, kad ūkio plėtra bus spartesnė, nei numatyta ekonominės raidos scenarijuje, jeigu ES verslo pasitikėjimas didės sparčiau, nei numatyta EK 2015 metų žiemos prognozėse. Europos centrinis bankas (toliau – ECB) nuo 2015 metų kovo mėnesio pradėjo vykdyti išplėstinę turto pirkimo programą, tai yra organizuoti privataus ir viešojo sektorių vertybinių popierių pirkimą antrinėje rinkoje; tam numato išleisti po 60 mlrd. eurų per mėnesį (ketinama supirkti vertybinių popierių daugiau nei už 1 trilijoną eurų). Šią programą numatoma įgyvendinti bent iki 2016 metų rugsėjo mėnesio ir bet kuriuo atveju tol, kol euro zonos infliacijos rodikliai pasieks tvarų lygį, atitinkantį ECB pagrindinį pinigų politikos tikslą. Šios ECB pinigų politikos priemonės padės Lietuvos užsienio prekybos partneriams atsigauti, ir tai bus naudinga Lietuvos eksportuotojams.

Neigiamą riziką Programoje pateiktam ekonominės raidos scenarijui mažins Investicijų planas Europai, kuriam buvo pritarta 2014 metų gruodžio mėnesį Europos Vadovų Taryboje ir pagal kurį 2015–2017 metais turėtų būti sukaupia apie 315 mlrd. eurų papildomoms viešosioms ir privačioms investicijoms. Tai pagerins investavimo aplinką tiek visoje ES, tiek Lietuvoje.

Energetinę Lietuvos nepriklausomybę didinančios priemonės – 2015 metais pradėjęs veikti suskystintų gamtinių dujų terminalas ir baigiamos tiesti elektros jungtys su Švedija ir Lenkija (darbus numatoma baigti 2015 metų pabaigoje) – vertintinos kaip svarūs teigiami ekonominį stabilumą užtikrinantys veiksniai. Naujoji ES energetikos strategija, kurioje numatyta kiek įmanoma labiau mažinti priklausomybę nuo Rusijos energetikos išteklių tiekėjų, atveria Lietuvai galimybes tapti šalimi, užtikrinančia dujų tranzitą regione.

Ar išsipildys ekonominės raidos scenarijus, priklausys ir nuo Lietuvos įmonių lankstumo ir gebėjimo dirbti ir konkuruoti netikėtai kintančiose eksporto rinkose.

III SKYRIUS FISKALINĖ SISTEMA

PIRMASIS SKIRSNIS FINANSŲ POLITIKOS GAIRĖS

16. Atsižvelgiant į Programoje pateiktą ekonominės raidos scenarijų, 2015–2018 metais įgyvendinant viešųjų finansų politiką, numatoma:

16.1. vykdyti anticiklinę fiskalinę politiką, 2015–2016 metais skatinančią visuminę paklausą ir 2017–2018 metais stabilizuojančią kainas;

16.2. esant priimtinioms aplinkybėms, svarstyti tik tokius naujus mokesčius, keisti tik tokius esamų mokesčių tarifus, kurie iš esmės nelemia lėtesnio ekonomikos augimo;

16.3. gerinti teisėkūros priemonėmis mokesčių surinkimo sąlygas ir didinti mokesčių administratoriaus veiklos efektyvumą taikant naujausias informacines priemones ir kitas šiuolaikines technologijas;

16.4. iš esmės įvertinti, ar efektyvios viešosios išlaidos, riboti išlaidų prieaugį neefektyvumu pasižyminčiose Lietuvos viešojo sektoriaus finansuojamose srityse ir sudaryti sąlygas šalinti neefektyvumą lemiančius veiksnius;

16.5. tobulinti valdžios sektoriaus finansų stebėsenos sistemą, perimti geriausią kitų šalių ir privataus sektoriaus patirtį, pritaikytiną Lietuvos viešųjų finansų valdymui, priimant sprendimus dėl viešųjų finansų valdymo, naudotis finansinės atskaitomybės duomenimis;

16.6. efektyviai teikti visuomenei informaciją apie tai, kaip naudojami į valdžios sektoriui priskirtus biudžetus surenkami mokesčiai ir įmokos.

ANTRASIS SKIRSNIS VALDŽIOS SEKTORIAUS PAJAMOS

17. Numatoma didinti Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto (toliau – valstybės biudžetas) pajamas – kovoti su kontrabanda ir imtis priemonių šešėlinei ekonomikai mažinti. Pradėjus taikyti 2015 metais mokesčių administravimą gerinančias priemones, numatoma pasiekti, kad pajamų iš mokesčių ir BVP santykis būtų didesnis nei 2014 metais. Vėliau, 2017–2018 metais, įdiegus naujausiais technologiniais sprendimais pagrįstas mokesčių administratoriaus informacines sistemas, pajamų iš mokesčių (neskaitant valstybės įmonės „Indėlių ir investicijų draudimas“ mokestinių pajamų) santykis su BVP taip pat didės. Numatoma, kad mažesnes dėl lėtesnio ekonomikos augimo pajamas kompensuos pajamos, sietinos su 2015 metais pradedamomis taikyti ir vėlesniais metais numatomomis taikyti papildomomis mokesčių administravimą gerinančiomis priemonėmis.

18. Pradedamos taikyti 2015 metais naujos mokesčių administravimą gerinančios priemonės:

18.1. Vyriausybės 2014 m. gruodžio 23 d. nutarimu Nr. 1460 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. balandžio 28 d. nutarimo Nr. 482 „Dėl Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo 104 straipsnio nuostatų įgyvendinimo“ pakeitimo“ nustatomi papildomi atvejai, kai mokesčių administratorius iš rizikingų mokesčių mokėtojų gali pareikalauti garantijos ar laidavimo dokumento, taigi sudaromos papildomos prielaidos užtikrinti, kad mokestinės prievolės būtų vykdomos.

18.2. Nuo 2015 m. liepos 1 d. įsigalios Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymo Nr. IX-751 96 straipsnio pakeitimo įstatymas, pagal kurį pridėtinės vertės mokestį (toliau – PVM) išskaityti ir sumokėti į biudžetą privalės apmokestinamasis asmuo PVM mokėtojas, kurio užsakyму atliekami statybos darbai. Tai padės efektyviau surinkti PVM statybų sektoriuje.

18.3. Valstybinė mokesčių inspekcija (toliau – VMI) numato plačiau naudotis Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatyme Nr. IX-2112 nustatyta galimybe gauti iš mokesčių mokėtojų duomenis apie išrašytas ir gautas PVM sąskaitas faktūras (toliau – PSF). Remiantis VMI informacija, nuo 2015 metų gegužės mėnesio pradžios VMI pradeda „PSF“ projektą – 7 tūkst. šalies įmonių, kurias VMI atrinko remdamasi rizikos analize, privalės kas mėnesį teikti gaunamų ir išrašomų PVM sąskaitų faktūrų duomenis. Ši informacija leis VMI gerinti PVM administravimą, padės realiu laiku vertinti verslo elgseną, atlikti kryžminius patikrinimus, nustatyti įmones, kurios prisidengdamos fiktyviomis sąskaitomis nesumoka PVM.

18.4. Vyriausybės 2015 m. kovo 16 d. pasitarime (protokolo Nr. 12) pritarta naujausiais technologiniais sprendimais pagrįstos mokesčių administravimo informacinės sistemos (Išmanioji mokesčių administravimo sistema) diegimui VMI. Išmanioji mokesčių administravimo sistema, arba i.MAS, užtikrins konkurencines sąlygas sąžiningam verslui ir mažins šešėlinę ekonomiką. Įdiegus šią sistemą, pagerės mokesčių administravimo kokybė, didės mokesčių surinkimo efektyvumas. Sistema pradeda kurti nuo PVM administravimą gerinančių priemonių, o bus diegiama trimis etapais. Pirmiausia VMI pradės kurti ir diegti Sąskaitų faktūrų posistemį (i.SAF) ir Važtaraščių posistemį (i.VAZ), siekdama mažinti ūkinių operacijų neapskaitymo mastą ir fiktyvių operacijų. Tai leis sumažinti PVM nemokėjimo atvejų.

19. Mokesčių tarifų srities pokyčiai 2015 metais:

19.1. Siekiant pereiti prie ekonomikos augimui mažiau žalos darančio apmokestinimo, nuo 2015 m. sausio 1 d. įsigaliojo Lietuvos Respublikos nekilnojamojo turto mokesčio įstatymo Nr. X-233 6 ir 7 straipsnių pakeitimo įstatymas, pagal kurį išplėstas nekilnojamojo turto apmokestinimas ir iki 220 000 eurų sumažinta fizinių asmenų valdomam nekomercinės paskirties turtui taikoma neapmokestinamoji vertė. Nustatyta, kad minėto turto mokesstinės vertės daliai, viršijančiai neapmokestinamąją vertę, taikomas 0,5 procento mokesčio tarifas.

19.2. Priėmus Lietuvos Respublikos akcizų įstatymo Nr. IX-569 23, 24, 25, 26, 30 ir 31 straipsnių pakeitimo įstatymą, nuo 2015 m. kovo 1 d. padidėjo cigarečių, cigarų ir cigarilių, etilo alkoholio ir alkoholinių gėrimų bei tarpinių produktų akcizų tarifai.

20. Siekiant gerinti su mokesčių administravimu susijusią veiklą ir atsižvelgiant į pasaulinę praktiką bei tarptautinių organizacijų rekomendacijas, praktinio mokesčių administravimo srityje įgyvendinama VMI parengta 2014–2017 metų konsoliduota mokesčių mokėtojų mokesčių prievolių vykdymo ir mokesčių surinkimo užtikrinimo strategija. Mokesčių administratoriaus veiklos strateginiuose dokumentuose numatytos ir vykdomos kompleksinės priemonės, skatinančios savanoriškai mokėti mokesčius ir užtikrinančios mokesčių įstatymų pažeidimų prevenciją ir kontrolę. Taip pat įgyvendinamas VMI konsoliduotas mokesčių mokėtojų mokėjimo prievolių vykdymo ir mokesčių surinkimo užtikrinimo 2014–2015 metų priemonių planas.

21. Vyriausybės pateikti įstatymų, kurie skirti mokesčių surinkimo sąlygoms gerinti, projektai šiuo metu svarstomi Seime:

21.1. Lietuvos Respublikos atsiskaitymų grynaisiais pinigais ribojimo įstatymo projektas, kuriame nustatyti apribojimai atsiskaityti grynaisiais pinigais (iki 5 000 eurų – nevykdantiems ūkinės-komercinės veiklos fiziniams asmenims, kitiems asmenims – iki 3 000 eurų);

21.2. Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo Nr. IX-2112 28, 41, 55, 61, 68, 87, 89, 101, 104¹, 104², 110, 111, 129, 131, 154 straipsnių pakeitimo ir papildymo 55¹ straipsniu bei 56, 57, 58, 59, 60 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymo projektas, kuriame siūloma optimizuoti informacijos, reikalingos nedeklaruotoms pajamoms ir nepagrįstiems turto įsigijimo šaltiniams nustatyti, mokestinei prievolei nustatyti ir jos vykdymui užtikrinti, taip pat reikalingos bendradarbiaujant su kitų šalių mokesčių administracijomis, pateikimo procesus.

22. Programos laikotarpiu bus toliau įgyvendinamas ES *acquis* akcizų srityje.

TREČIASIS SKIRSNIS VALDŽIOS SEKTORIAUS IŠLAIDOS

23. Pagrindiniai valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų išlaidų tikslai ir prioritetai nustatyti Vyriausybės programoje. Vyriausybė pagal Strateginio planavimo metodiką, patvirtintą Vyriausybės 2002 m. birželio 6 d. nutarimu Nr. 827 „Dėl Strateginio planavimo metodikos patvirtinimo“, kiekvienais metais, prieš sudarydama valstybės biudžetą, parengia ir patvirtina atitinkamų metų Vyriausybės veiklos prioritetus. Laikantis šių prioritetų, lėšos paskirstomos ministrams pavestoms valdymo sritims jų valdymo sričių institucijų ir įstaigų programoms vykdyti.

24. Vadovaudamasi Vyriausybės 2014 m. birželio 4 d. nutarimu Nr. 527 „Dėl Lietuvos Respublikos 2015–2017 metų preliminarinių valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų konsoliduotos visumos pagrindinių rodiklių“, Lietuvos Respublikos finansų ministerija, pranešdama valstybės biudžeto asignavimų valdytojams maksimalių valstybės biudžeto asignavimų, galimų skirti 2015–2017 metams, sumas, 2015 metų maksimalius valstybės biudžeto asignavimų (išlaidoms ir turtui įsigyti) limitus skaičiavo:

24.1. valstybės valdžios institucijoms, kurios privalo nurodyti valdymo išlaidas, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų pajamų ir išlaidų klasifikacija, patvirtinta Lietuvos Respublikos finansų ministro 2003 m. liepos 3 d. įsakymu Nr. 1K-184 „Dėl Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų pajamų ir išlaidų klasifikacijos patvirtinimo“, 2014 metų valstybės biudžete skirtus asignavimus šių institucijų išlaikymo (valdymo) išlaidoms (neskaitant ES ir kitos tarptautinės finansinės paramos, bendrojo finansavimo lėšų ir biudžetinių įstaigų pajamų įmokų į valstybės biudžetą, pajamų iš mokesčių dalies ir kitų lėšų, įstatymuose ir kituose teisės aktuose numatytų programoms finansuoti) sumažindama 5 procentais (nesant galimybių sumažinti šių institucijų išlaikymo (valdymo) išlaidoms skirtų asignavimų, atitinkama suma galėjo būti mažinami kiti šių institucijų asignavimai);

24.2. įvertindama netęstinas programas ir (ar) programų priemones, kurios bus baigtos vykdyti 2014 metais ir kurioms nereikia numatyti asignavimų 2015 metais;

24.3. atsižvelgdama į Seime atstovaujamų politinių partijų 2014 m. kovo 29 d. susitarimo „Dėl 2014–2020 metų Lietuvos Respublikos užsienio, saugumo ir gynybos politikos strateginių

gairių“ (toliau – Susitarimas) nuostatas didinti lėšas, skiriamas krašto apsaugai, kad jos 2020 metais pasiektų 2 procentus BVP;

24.4. atsižvelgdama į Vyriausybės kanceliarijos rengtuose Ministro Pirmininko, finansų ministro ir atitinkamo ministro pasitarimuose strateginių tikslų, planuojamų pasiekti atitinkamam ministrui pavestos valdymo srities rezultatų ir valstybės biudžeto asignavimų klausimais priimtus sprendimus dėl 2015–2017 metų maksimalių valstybės biudžeto asignavimų limitų skyrimo atitinkamam ministrui pavestai valdymo sričiai.

25. Lietuvos Respublikos 2015 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymu patvirtinti 2015 metų valstybės biudžeto asignavimai, be ES ir kitos tarptautinės finansinės paramos lėšų, palyginti su 2014 metais, padidėjo beveik 307 mln. eurų (iš kurių Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerijai Susitarimo nuostatomis įgyvendinti – beveik 116 mln. eurų; Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo senatvės ir netekto darbingumo (invalidumo) pensijų kompensavimo įstatymu nuostatomis įgyvendinti – 52 mln. eurų; įmokoms į ES biudžetą – 25 mln. eurų; Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijai, tai yra Lietuvos darbo biržai prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos ir jos teritoriniams padaliniais išlaikyti, – 21 mln. eurų; mažiausiai uždirbančių biudžetinių įstaigų ir organizacijų darbuotojų atlyginimams nuo 2015 metų kovo didinti – 12,6 mln. eurų, minimaliai mėnesinei algai nuo 2015 m. liepos 1 d. didinti nuo 300 eurų iki 325 eurų – 14,4 mln. eurų). ES ir kitos tarptautinės finansinės paramos lėšos padidėjo 170 mln. eurų.

Patvirtintame Lietuvos Respublikos 2015 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatyme apribotos Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos teisės prisiimti finansinius įsipareigojimus – nustatyta, kad Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija 2015 metų išmokoms iš Klimato kaitos specialiosios programos gali naudoti ne daugiau kaip 37,7 mln. eurų iš 2015 metais ir (arba) ankstesniais metais įmokėtų lėšų bendros sumos.

26. Daugiau dėmesio 2015–2018 metais numatoma skirti viešųjų išlaidų efektyvumo analizei, vertinti ir lyginti Lietuvos ir kitų panašių šalių viešųjų išlaidų srities kokybinius ir kiekybinius rodiklius. Nustačius, kad viešųjų finansų išteklių skirstomi neefektyviai, bus analizuojamos priežastys ir siekiama jas šalinti.

KETVIRTASIS SKIRSNIS VIDUTINIO LAIKOTARPIO VALDŽIOS SEKTORIAUS FINANSŲ PROJEKCIJOS

27. Valdžios sektoriaus finansų projekcijos atliktos atsižvelgiant į Programoje pateiktą ekonominės raidos scenarijų, teisės aktais priimtus valstybės įsipareigojimus, nacionaliniuose teisės aktuose (Konstituciniame įstatyme, Lietuvos Respublikos fiskalinės drausmės įstatyme, Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatyme, Lietuvos Respublikos 2015 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatyme) ir ES teisės aktuose (1997 m. liepos 7 d. Tarybos reglamente (EB) Nr. 1466/97 dėl biudžeto būklės priežiūros stiprinimo ir ekonominės politikos priežiūros bei koordinavimo (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 10 skyrius, 1 tomas, p. 84) su paskutiniais pakeitimais, padarytais 2011 m. lapkričio 16 d. Parlamento ir

Tarybos reglamentu (ES) Nr. 1175/2011 (OL 2011 L 306, p. 12), 1997 m. liepos 7 d. Tarybos reglamente (EB) Nr. 1467/97 dėl perviršinio deficito procedūros įgyvendinimo paspartinimo ir paaiškinimo (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 10 skyrius, 1 tomas, p. 89) su paskutiniaisiais pakeitimais, padarytais 2011 m. lapkričio 8 d. Tarybos reglamentu (ES) Nr. 1177/2011 (OL 2011 L306, p. 33), nustatytas fiskalinės drausmės taisyklės, taip pat 2014 m. gruodžio 4 d. Seimo nutarimu Nr. XII-1373 „Dėl 2015 metų, 2016 metų ir 2017 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų konsoliduotos visumos planuojamų rodiklių“ patvirtintus vidutinio laikotarpio valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų konsoliduotos visumos planuojamus asignavimus ir planuojamas pajamas.

28. Valdžios sektoriaus deficitas 2014 metais sudarė 0,7 procento BVP. Atmetus į valdžios sektorių 2014 metų spalio mėnesį įtrauktos valstybės įmonės „Indėlių ir investicijų draudimas“ (toliau – VĮ „Indėlių ir investicijų draudimas“) finansinį veiklos rezultatą, 2014 metais valdžios sektoriaus deficitas būtų 2 procentai BVP. Valdžios sektoriaus deficitas 2015 metais sudarys 1,2 procento BVP (neįskaitant VĮ „Indėlių ir investicijų draudimas“ – 1,5 procento BVP deficitas). Valdžios sektoriaus deficitas 2016 metais sumažės iki 1,1 procento BVP (prognozuojamas silpnas teigiamas VĮ „Indėlių ir investicijų draudimas“ poveikis valdžios sektoriaus balansui). 2017 metais valdžios sektorių planuojama subalansuoti.

29. Valdžios sektoriaus finansų struktūra 2015–2018 metais, palyginti su 2014 metais, pakis dėl pajamų iš mokesčių – numatoma, kad pradėdamos taikyti priemones, skirtos mokesčių surinkimo efektyvumui didinti, subalansuos riziką, keliamą išorinės aplinkos neapibrėžtumo, ir didins pajamų iš mokesčių (neįskaičius VĮ „Indėlių ir investicijų draudimas“ mokestinių pajamų) ir BVP santykinį rodiklį.

Valdžios sektoriaus išlaidų ir BVP santykinis rodiklis 2015 metais padidėja dėl dviejų svarių priežasčių – 2015 metais, susidūrus dviem ES finansiniams periodams (2007–2013 ir 2014–2020 metų), ES išlaidos valdžios sektoriui, kurios visiškai padengtos pajamomis, išauga. Be to, 2015 metais projektuojamos vienkartinio poveikio išlaidos, susidarysiančios kompensuojant asmenims, kuriems už darbą mokama iš valstybės biudžeto ir savivaldybės biudžeto lėšų, praradimus dėl neproporcingai sumažinto per ekonomikos krizę darbo užmokesčio (atlyginimo) (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2015 m. balandžio 29 d. nutarimas Nr. 429 „Dėl Lietuvos Respublikos asmenų, kuriems už darbą apmokama iš valstybės ir savivaldybės biudžeto lėšų, dėl ekonomikos krizės neproporcingai sumažinto darbo užmokesčio (atlyginimo) dalies grąžinimo įstatymo projekto pateikimo Lietuvos Respublikos Seimui“).

Socialinės išmokos procentine BVP išraiška 2017–2018 metais šiek tiek mažės dėl palaipsniui ilginamo pensinio amžiaus ir nedarbo lygio mažėjimo tendencijų. Kadangi darbo užmokestis didės nuosaikiai, kompensacijos darbuotojams, atmetus vienkartinius veiksnius, sudarys apie 9 procentus BVP. Sėkmingas 2007–2013 metų finansinio laikotarpio ES fondų lėšų panaudojimas, geras pasirengimas naujam 2014–2020 metų ES fondų panaudojimo finansiniam laikotarpiui ir vis plačiau taikomos finansinės priemonės iki 2018 metų užtikrins stabilumą, apie 3,5 procento BVP, bendrojo kapitalo kaupimo dalį (įvertinus ES ir kitos tarptautinės paramos lėšas,

atitenkančias privačiam sektoriui, bendrojo kapitalo kaupimas sudarys vidutiniškai 5,1 procento BVP). Išlaidos palūkanoms mažės dėl projektuojamo valdžios sektoriaus balanso gerėjimo, pigesnio skolinimosi Lietuvai tapus euro zonos nare ir investuotojų pasitikėjimo Lietuvos vykdoma fiskaline politika ir tvariomis ūkio raidos perspektyvomis.

6 lentelė. Valdžios sektoriaus rodikliai (S13) 2014–2018 metais*

	ESS 2010 kodas	2014 metai		2015 metai	2016 metai	2017 metai	2018 metai
		mln. eurų	BVP procen- tais	BVP procen- tais	BVP procen- tais	BVP procen- tais	BVP procen- tais
Grynasis skolinimas (+) / grynasis skolinimasis (-) (B.9) pagal subsektorius							
1. Valdžios sektorius	S.13	-242,0	-0,7	-1,2	-1,1	0,0	0,7
2. Centrinė valdžia	S.1311	171,7	0,5	-0,7	-0,9	-0,4	-0,1
3. Krašto valdžia	S.1312	-	-	-	-	-	-
4. Vietos valdžia	S.1313	41,3	0,1	-0,1	-0,1	0,0	0,0
5. Socialinės apsaugos fondai	S.1314	-455,1	-1,3	-0,4	-0,1	0,4	0,8
Valdžios sektorius (S13)							
6. Visos pajamos	OTR	12 433,7	34,3	34,4	33,2	33,1	33,1
7. Visos išlaidos	OTE	12 675,7	34,9	35,6	34,3	33,1	32,5
8. Grynasis skolinimas / skolinimasis	B.9	-242,0	-0,7	-1,2	-1,1	0,0	0,7
9. Palūkanų mokėjimas	D.41	572,2	1,6	1,7	1,5	1,5	1,2
10. Pirminis balansas		330,1	0,9	0,5	0,5	1,5	1,9
11. Vienkartinės ir kitos laikinosios priemonės		101,0	0,3	0,1	0,1	0,0	0,0
Pajamų straipsniai							
12. Pajamos iš mokesčių (12=12a+12b+12c)		5 964,8	16,4	17,2	17,1	17,1	17,1
12a. Pajamos iš netiesioginių mokesčių	D.2	4 119,5	11,4	12,0	11,7	11,6	11,5
12b. Pajamos iš tiesioginių mokesčių	D.5	1 844,0	5,1	5,2	5,4	5,5	5,6
12c. Turto mokesčiai	D.91	1,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
13. Socialinio draudimo įmokos	D.61	4 125,9	11,4	11,8	11,6	11,6	11,6
14. Pajamos iš turto	D.4	145,3	0,4	0,4	0,3	0,2	0,3
15. Kitos		2 197,7	6,1	5,0	4,3	4,2	4,1
16=6. Visos pajamos	OTR	12 433,7	34,3	34,4	33,2	33,1	33,1
Mokesčių našta (D.2+D.5+D.61+D.91- D.995)		10 075,6	27,8	28,9	28,7	28,6	28,6
Pajamos iš mokesčių, neįskaičius VĮ „Indėlių ir investicijų draudimas“ mokestinių pajamų		5 908,8	16,3	17,0	17,0	17,1	17,1
Išlaidų straipsniai							
17. Atlygis darbuotojams + tarpinis vartojimas	D.1+P.2	5 188,7	14,3	15,0	14,3	13,9	13,8
17a. Atlygis darbuotojams	D.1	3 450,5	9,5	9,8	9,1	8,8	8,7
17b. Tarpinis vartojimas	P.2	1 738,2	4,8	5,2	5,2	5,1	5,1
18. Socialinės išmokos (18=18a+18b) iš kurių nedarbo išmokos	D.6M	4 545,4	12,5	12,9	12,5	11,9	11,4
18a. Socialiniai pervedimai natūra	D.632	642,9	1,8	1,7	1,7	1,6	1,5
18b. Socialinės išmokos, išskyrus socialinius pervedimus natūra	D.62	3 902,5	10,8	11,2	10,8	10,3	9,9
19=9. Palūkanų mokėjimas	D.41	572,2	1,6	1,7	1,5	1,5	1,2
20. Subsidijos	D.3	118,9	0,3	0,4	0,4	0,3	0,3
21. Bendrojo pagrindinio kapitalo formavimas	P.51G	1 268,2	3,5	3,6	3,6	3,5	3,8
22. Kapitalo pervedimai	D.9	505,9	1,4	0,4	0,4	0,3	0,3

	ESS 2010 kodas	2014 metai		2015 metai	2016 metai	2017 metai	2018 metai
		mln. eurų	BVP procen- tais	BVP procen- tais	BVP procen- tais	BVP procen- tais	BVP procen- tais
23. Kitos		476,5	1,3	1,7	1,6	1,7	1,7
24=7. Visos išlaidos	OTE1	12 675,7	34,9	35,6	34,3	33,1	32,5
Valdžios sektoriaus galutinis vartojimas (nominalus)	P.3	6 185,9	17,0	17,4	17,3	17,1	16,8

Šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas, Lietuvos Respublikos finansų ministerija

*Dėl apvalinimo pajamų ir išlaidų komponentų suma gali nesutapti su lentelės duomenimis „Visos pajamos“ ir „Visos išlaidos“.

7 lentelė. Valdžios sektoriaus pajamos 2014–2018 metais

Rodiklio pavadinimas	Rodiklio reikšmė 2014 metais, mln. eurų	BVP procentas				
		2014 metai	2015 metai	2016 metai	2017 metai	2018 metai
1. Visos pajamos, remiantis prielaida, kad politika nesikeis	12 433,7	34,3	34,4	33,2	33,1	33,1
2. Visos išlaidos, remiantis prielaida, kad politika nesikeis	12 675,7	34,9	35,6	34,3	33,1	32,5

Šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas, Lietuvos Respublikos finansų ministerija

8 lentelė. Valdžios sektoriaus išlaidos, kurios neturėtų būti įtrauktos į išlaidų kontrolinę užduotį

	Rodiklio reikšmė 2014 metais, mln. eurų	BVP procentas				
		2014 metai	2015 metai	2016 metai	2017 metai	2018 metai
1. Išlaidos ES programoms, visiškai atitinkančios ES fondų pajamas	725,5	2,0	2,6	2,2	2,3	2,5
2. Ciklinės nedarbo išmokų išlaidos	-5,6	-0,02	-0,02	-0,02	-0,02	-0,02
3. Diskrecinių pajamų srities priemonių efektas	-17,6	-0,05	0,27	0,17	0,03	0,02
4. Įstatymų numatytas pajamų padidėjimas	0	0	0	0	0	0

Šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas, Lietuvos Respublikos finansų ministerija

8 lentelėje pateikta 2014 metų ciklinių nedarbo išmokų išlaidų projekcija, pagal kurią ciklinės nedarbo išmokų išlaidos sudarė -5,6 mln. eurų. Ciklinės nedarbo išmokų išlaidos įvertintos atsižvelgiant į darbo užmokesčio infliacijos nedidinančio nedarbo lygio (toliau – NAWRU) įverčius, apskaičiuotus naudojant EK parengtą skaičiuoklę. Vidutiniu laikotarpiu dėl nedarbo lygio, žemesnio už NAWRU įverčius, numatoma neigiama ciklinė nedarbo išmokų dedamoji. Nedarbo išmokų pagal valstybės funkcijų klasifikatorių (kodas 10.5) 2014–2018 metų projekcijos apskaičiuotos atsižvelgiant į nedarbo išmokų vienam bedarbiui dydį 2013 metais.

Valdžios subsektorių balansai

30. Palyginti su 2013 metais, 2014 metais valdžios sektoriaus deficitas sumažėjo 1,9 procentinio punkto BVP ir sudarė 0,7 procento BVP. Centrinės valdžios 2014 metų perteklius sudarė 0,5 procento BVP, vietos valdžios perteklius – 0,1 procento BVP, socialinės apsaugos fondų deficitas buvo 1,3 procento BVP.

Centrinės valdžios perteklių 2014 metais lėmė nebiudžetinių fondų² ir centrinės valdžios subsektoriui priskiriamų valstybės įmonių ir viešųjų įstaigų bendras 456,5 mln. eurų perteklius, kurio didžiausią dalį sudarė VĮ „Indėlių ir investicijų draudimas“ 473,8 mln. eurų perteklius. Valstybės biudžetas 2014 metais buvo deficitinis ir sudarė –284,8 mln. eurų.

Vietos valdžios perteklių lėmė gyventojų pajamų mokesčio dalies perskirstymas. Gyventojų pajamų mokesčio dalis, tenkanti visų savivaldybių biudžetams, nuo pajamų į valstybės ir savivaldybių suminį biudžetą padidėjo nuo 57,34 procento 2013 metais iki 67,78 procento 2014 metais. Vietos valdžios balansą gerino viršplaninės 24,4 mln. eurų gyventojų pajamų mokesčio pajamos ir 2014 metais sumažėjęs savivaldybių kredito įsiskolinimas, kuris 2013 metais didino vietos valdžios deficitą 47,2 mln. eurų, o 2014 metais pagerino vietos valdžios balansą 6,6 mln. eurų.

Socialinės apsaugos fondų deficitą 2014 metais, palyginti su 2013 metais, padidino valstybinių socialinio draudimo senatvės ir netekto darbingumo (invalidumo) pensijų kompensavimo įsipareigojimų suma. Valdžios subsektorių balansų 2015–2018 metų projekcijos rodo, kad socialinio draudimo ir centrinės valdžios subsektorių balansų artėjimas prie perteklinių užtikrins, kad vidutiniu laikotarpiu nebūtų nukrypta nuo pasiekto vidutinio laikotarpio tikslo.

PENKTASIS SKIRSNIS

STRUKTŪRINIS VALDŽIOS SEKTORIAUS BALANSO RODIKLIS

31. Struktūrinis valdžios sektoriaus 2014 metų deficitas sumažėjo 1,1 procentinio punkto BVP, sudarė 1,1 procento BVP, ir buvo pasiektas vidutinio laikotarpio tikslas³. Defliacijos laikotarpiu, siekiant derinti fiskalinę ir monetarinę politiką ir skatinti dėl smarkiai sumažėjusios išorės paklausos sulėtėjusį BVP augimą, 2015 metais struktūrinis valdžios sektoriaus balansas išliks 2014 metų lygio.

2016 metais planuojamas 1,1 procento BVP struktūrinis valdžios sektoriaus deficitas. Numatomas 0,1 procento BVP nuokrypis nuo nustatyto vidutinio laikotarpio tikslo atitinka Stabilumo ir augimo pakto nuostatas. Vykdomos struktūrinės pensijų reformos etapas nuo 2016 metų padidins valstybės biudžeto išlaidas (0,1 procento BVP).

Taikant Konstituciniame įstatyme įtvirtintą perteklinio valdžios sektoriaus taisyklę ir struktūrinių pajamų didinimo priemones, struktūrinis valdžios sektoriaus rodiklis 2018 metais pagerės iki 0,1 procento BVP pertekliaus.

²Privatizavimo fondas, Garantinis fondas, Rezervinis (Stabilizavimo) fondas, VĮ Ignalinos atominės elektrinės eksploatavimo nutraukimo fondas, UAB Žemės ūkio paskolų garantijų fondas (lėšos laikomos valstybės išdo sąskaitoje), Licencijuotų sandėlių kompensavimo fondas, Augalų, už kuriuos mokamos tiesioginės išmokos, draudimo įmokų subjektams ir draudimo įmonių išlaidų dalinio kompensavimo sąskaita, Centralizuotai valdomo valstybės turto valdytojas VĮ Turto bankas, VĮ Ignalinos atominė elektrinė, VĮ Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centras, VĮ Distancinių tyrimų ir geoinformatikos centras „GIS-Centras“, VĮ Lietuvos naftos produktų agentūra, VĮ „Indėlių ir investicijų draudimas“, UAB „Invega“, UAB Žemės ūkio paskolų garantijų fondas, VšĮ „Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija“, viešosios sveikatos priežiūros įstaigos ir aukštosios mokyklos priskirtos prie centrinės valdžios subsektoriaus.

³Remiantis dokumentu „The significant deviation procedure in the preventive arm of the SGP“ by European Commission (2014 m. balandžio 3 d.).

Struktūrinis valdžios sektoriaus balanso 2014–2018 metų rodiklis apskaičiuotas iš valdžios sektoriaus balanso rodiklio atėmus ciklinę komponentę, kuri apskaičiuota kaip tų metų gamybos atotrūkio ir valdžios sektoriaus balanso rodiklio elastingumo sandauga. Valdžios sektoriaus balanso rodiklio elastingumo reikšmė atitinka rengiant Programą žinomą EK apskaičiuotą reikšmę ir yra lygi 0,305. Skaičiuojant struktūrinį valdžios sektoriaus balanso rodiklį, atsižvelgta į vienkartinės priemonės: VĮ „Indėlių ir investicijų draudimas“ pajamas ir išlaidas, susijusias su draudžiamaisiais įvykiais (pajamų ir išlaidų skirtumas 2014 metais – 1,17 procento BVP; 2015 metais – 0,28 procento BVP; 2016 metais – 0,13 procento BVP; 2017 metais – 0,05 procento BVP), Klimato kaitos programos pajamas ir išlaidas (pajamų ir išlaidų skirtumas 2014 metais –0,06 procento BVP; 2015 metais –0,03 procento BVP; 2016 metais 0 procentų BVP), Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2012 m. vasario 6 d. nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos teisės aktų nuostatų, kuriomis reguliuojamas pensijų perskaičiavimas ir mokėjimas valstybėje susidarius itin sunkiai ekonominei, finansinei padėčiai, atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ dėl neproporcingai sumažintų pensijų krizės laikotarpiu (–0,83 procento BVP), 2013 m. liepos 1 d. nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymų nuostatų, kuriomis nustatyti sumažinti valstybės tarnautojų ir teisėjų atlyginimai valstybėje susidarius itin sunkiai ekonominei, finansinei padėčiai, atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ ir 2014 m. gruodžio 22 d. nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymų nuostatų, kuriomis nustatyti sumažinti prokurorų ir kai kurių kitų valstybės pareigūnų pareiginės algos koeficientai valstybėje susidarius itin sunkiai ekonominei, finansinei padėčiai, atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ dėl sumažintų valstybės tarnautojų ir teisėjų atlyginimų kompensavimo vykdymo išlaidas (2015 metais –0,26 procento BVP, atskaičius mokesčius).

Atsižvelgdama į 2015 m. balandžio 15 d. EK dokumente „The reference rate in the expenditure benchmark: current practice and an alternative implementation“ pateiktas išlaidų kontrolinės užduoties (angl. *expenditure benchmark*) alternatyvas, Lietuva pasirenka pagal 2008–2017 metų duomenis apskaičiuotą išlaidų kontrolinę užduotį, kuri turės būti taikoma vertinant 2016 metų biudžetą.

Vykdomos struktūrinės pensijų reformos poveikis 2016–2018 metų viešiesiems finansams

32. Įgyvendinant Lietuvos Respublikos pensijų reformos įstatymą, nuo 2016 metų priemokai iš valstybės biudžeto asmenims, kaupiantiems lėšas antrosios pakopos privačiuose pensijų fonduose, bus skiriama 2 procentai praeitų metų šalies ūkio darbuotojų vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio vidurkio. Palyginti, 2015 metais priemoka iš valstybės biudžeto sudarė 1 procentą vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio.

9 lentelė. Pensijų reformos dalies, susijusios su pervedimais į privačius pensijų fondus, etapai

Metai	Pervedimai iš Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto (toliau – „Sodra“) į pensijų fondus (procentais)	Papildomi darbuotojų pervedimai (darbo užmokesčio procentais)	Skatinamosios įmokos iš valstybės biudžeto (vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio procentais)
2014	2	1	1
2016	2	2	2
2020	3,5	2	2

Šaltiniai: Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba, Lietuvos Respublikos finansų ministerija

Pensijų reformos etapas nuo 2016 metų didins valstybės biudžeto išlaidas (papildomoms įmokoms į pensijų fondus). Apskaičiuota, kad iš valstybės biudžeto finansuojamų skatinamųjų įmokų į pensijų fondus suma 2015 metais būtų 37,1 mln. eurų, 2016 metais – 75,4 mln. eurų, 2017 metais – 80,7 mln. eurų, 2018 metais – 86,8 mln. eurų. Didinant nuo 1 procento iki 2 procentų priemoką iš valstybės biudžeto, 2016 metais valstybės biudžetas papildomai turės 38,3 mln. eurų, arba 0,1 procento BVP, išlaidų.

10 lentelė. Pensijų reformos kokybinis vertinimas

Reformos požymiai	Lietuvos reforma 2016 metais
Teigiamai veikia valdžios sektoriaus finansų tvarumą ilguoju laikotarpiu	Padidėjus nuo 2020 metų pervedimų iš „Sodros“ į pensijų fondus tarifui, sumažės išlaidos pensijoms: 2040 metais – 0,1 procento BVP, 2050 metais – 0,2 procento BVP ir 2060 metais – 0,2 procento BVP. Skatinamosios įmokos iš valstybės biudžeto tikslas – skatinti gyventojus kaupti lėšas pensijų fonduose, ir ši priemonė – sudėtinė pensijų reformos dalis, siekiant 2040 ir vėlesniais metais sumažinti išlaidas pensijoms
Yra plati ir didelės svarbos	Dėl didelės emigracijos 2009 metais apie 2037 metus Lietuvoje bus labai opi senėjimo problema. Valdant ir didinant viešųjų finansų tvarumo riziką ilguoju laikotarpiu, būtina užtikrinti pensijų reformos tęstinumą

Šaltinis – Lietuvos Respublikos finansų ministerija

ŠEŠTASIS SKIRSNIS ALTERNATYVIOS PRIEMONĖS STRUKTŪRINIO VALDŽIOS SEKTORIAUS BALANSO RODIKLIO UŽDUOTIMS VYKDYTI

33. Jeigu 2015–2018 metų struktūrinio valdžios sektoriaus balanso rodiklio užduotims, nurodytoms 11 lentelės 10 punkte, įvykdyti pritrūktų priemonių, gali būti taikomos šios papildomos priemonės:

- 33.1. atsisakyta dalies esamų mokesčių lengvatų;
- 33.2. mažinama BVP dalis, kurią sudaro valdžios sektoriaus išlaidos;
- 33.3. siekiant labiau subalansuoti tam tikrų alkoholinių gėrimų grupių apmokestinimą, persvarstyti alkoholinių gėrimų akcizų tarifai;
- 33.4. persvarstyta turto mokesčių bazė, atsižvelgiant į mokesčių pajamų dalį, kurią sudaro turto mokesčiai, siekiant užkirsti kelią nekilnojamojo turto kainų burbulams ir taikyti apmokestinimo progresyvumą;

33.5. persvarstyta aplinkosaugos mokesčių bazė – padidinta mokestinių pajamų dalis, kurią sudaro šie mokesčiai, siekiant aplinkosaugos tikslų.

SEPTINTASIS SKIRSNIS ŪKIO CIKLO ĮVERTINIMAS

34. Ūkio ciklui įvertinti Lietuvos Respublikos finansų ministerija apskaičiavo potencialaus BVP ir produkcijos atotrūkio nuo potencialo įverčius. Potencialaus BVP sąvoka apibūdinamas teorinis ekonomikos produkcijos lygis, kuris būtų pasiektas, jeigu gamybos veiksniai – darbas ir kapitalas – būtų naudojami tiek, kiek leidžia šių veiksnių potencialas, neveikiant kainų ir darbo užmokesčio. Produkcijos atotrūkis nuo potencialo rodo realaus ir potencialaus ekonomikos produkcijos lygių skirtumą. Kadangi potencialus BVP ir produkcijos atotrūkis nuo potencialo yra nestebimi rodikliai, jiems įvertinti naudojami statistiniai ir ekonometriniai metodai. Taikant skirtingus metodus gali būti gaunami skirtingi šių rodiklių įverčiai.

Potencialaus BVP ir produkcijos atotrūkio nuo potencialo įverčiai apskaičiuoti taikant ES Ekonomikos ir finansų reikalų tarybos patvirtintą ir EK tobulinamą metodą, grįstą Kobo ir Daglaso (angl. *Cobb–Douglas*) gamybos funkcija. Potencialaus BVP palyginamosiomis kainomis lygis apskaičiuojamas vadovaujantis Lietuvos statistikos departamento, ES statistikos tarnybos (Eurostato) ir EK metinių makroekonominių rodiklių duomenų bazėje⁴ (AMECO) paskelbtais statistiniais BVP, demografiniais, užimtumo ir darbo rinkos, investicijų rodikliais, taip pat Lietuvos Respublikos finansų ministerijos parengtu ir paskelbtu naujausiu ekonominės raidos scenarijumi. Skaičiuojant potencialaus BVP palyginamosiomis kainomis lygį, atsižvelgiama ir į EK prognozuojamus Lietuvos demografinius rodiklius, duomenys glodinti⁵.

Skaičiuojant potencialų BVP, bendrojo gamybos veiksnių našumo krypties⁶ ir NAWRU įverčiai gauti naudojant EK parengtas skaičiuokles. Skaičiavimams naudoti duomenys glodinti Kalmano filtro ir Hodriko ir Preskoto filtro metodais. Kadangi nė viena iš Lietuvos institucijų oficialiai neprognozuoja šalies gyventojų skaičiaus, vertinant potencialų BVP, naudota 2014–2018 metų darbingo amžiaus (15–74 metų) gyventojų skaičiaus projekcija. Šią projekciją EK naudojo skaičiuodama 2015 metų vasario mėnesį paskelbtus Lietuvos potencialaus BVP ir produkcijos atotrūkio nuo potencialo įverčius.

Gauti rezultatai rodo, kad 2015–2016 metais produkcijos atotrūkis nuo potencialo bus neigiamas ir sudarys atitinkamai –0,2 ir –0,4 procento, todėl Konstitucinio įstatymo 3 straipsnio 3 dalyje pateikta valdžios sektoriaus išlaidų augimo ribojimo taisyklė šiuo laikotarpiu neturi būti taikoma⁷.

⁴AMECO – tai EK duomenų bazė, kurioje nuo 1960 metų kaupiami kasmetiniai pagrindinių nacionalinių sąskaitų duomenys.

⁵Duomenų glodinimas atliekamas siekiant išryškinti laiko eilutės sisteminę komponentę ir pašalinti atsitiktinius svyravimus.

⁶Našumo kryptis – laiko eilutės komponentė, išreiškianti bendrą didėjimo ar mažėjimo tendenciją.

⁷Jeigu taisyklę reikėtų taikyti, išlaidų riba būtų apskaičiuojama kaip pusė potencialaus BVP to meto kainomis daugiamečio augimo vidurkio. Potencialaus BVP to meto kainomis daugiamečio augimo vidurkis apskaičiuojamas kaip geometrinio dešimties kalendorinių metų nuo $t_e - 6$ iki $t_e + 3$ potencialaus BVP palyginamosiomis kainomis lygio metinio pokyčio, išreikšto kartais, vidurkio ir t metų BVP defliatoriaus metinio pokyčio, išreikšto kartais, sandauga (t_e žymi einamuosius kalendorinius metus, t – kalendorinius metus). Defliatoriaus metinis pokytis apskaičiuojamas kaip dviejų vėliausių Lietuvos Respublikos finansų ministerijos t metų BVP defliatoriaus projekcijų reikšmių vidurkis.

Potencialaus BVP ir produkcijos atotrūkio nuo potencialo įverčius vidutiniu laikotarpiu lemia darbingo amžiaus gyventojų skaičiaus projekcijoje (2017 metais) numatytas lūžis, atsirandantis dėl projekcijos rengimo metodologijos ypatybių ir lemiantis žymų potencialaus BVP augimo sulėtėjimą nuo 2017 metų. Dėl to nuo 2017 metų darbo veiksnio poveikis potencialaus BVP augimo tempui yra neigiamas. Artimiausiu metu EK numato patobulinti šios projekcijos rengimo metodologiją (valstybėms, kurių projekcijoje įvyksta lūžis, turėtų būti laikinai taikoma išimtis, leisianti panaikinti šį lūžį), todėl pakitus darbingo amžiaus gyventojų projekcijai potencialaus BVP ir produkcijos atotrūkio nuo potencialo įverčiai vidutiniu laikotarpiu turėtų kisti, tačiau tikėtina, kad darbo veiksnio poveikis potencialaus BVP augimo tempui ir toliau bus mažesnis tiek už bendrojo gamybos veiksnių našumo, tiek už kapitalo poveikį.

Kaip rodo įvairių šalių ir tarptautinių institucijų patirtis, gamybos funkcijos metodo trūkumas tas, kad skaičiuojant gaunami kintantys rodiklių įverčiai, todėl juos reikėtų vertinti atsargiai.

11 lentelė. Ekonomikos ciklai

Rodiklio pavadinimas	ESS kodas	BVP procentas*				
		2014 metai	2015 metai	2016 metai	2017 metai	2018 metai
1. BVP augimas / grandine susietos apimties augimas		2,9	2,5	3,2	3,5	3,9
2. Valdžios sektoriaus grynasis skolinimas (+) / skolinimasis (-)	PDP B.9	-0,7	-1,2	-1,1	0,0	0,7
3. Palūkanos	PDP D.41	1,6	1,7	1,5	1,5	1,2
4. Vienkartinės ir kitos laikinosios priemonės		0,28	-0,01	0,13	0,05	0,00
5. Potencialaus BVP augimas, procentais**		3,1	3,1	3,4	2,4	2,6
iš jo:						
darbo veiksnys		0,6	0,4	0,6	-0,5	-0,5
kapitalo veiksnys		1,1	1,2	1,2	1,2	1,3
bendrasis gamybos veiksnių našumas		1,3	1,5	1,6	1,7	1,8
6. Produkcijos atotrūkis nuo potencialo		0,4	-0,2	-0,4	0,6	1,9
7. Ciklinė biudžeto dedamoji		0,1	-0,1	-0,1	0,2	0,6
8. Balansas, pakoreguotas pagal ciklą (2 – 7)		-0,8	-1,2	-1,0	-0,2	0,1
9. Pirminis balansas, pakoreguotas pagal ciklą (8 + 3)		0,8	0,5	0,6	1,3	1,3
10. Struktūrinis balansas (8 – 4)		-1,06	-1,09	-1,08	-0,23	0,10

Šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas, Lietuvos Respublikos finansų ministerija

*Kai kuriais metais dėl apvalinimo eilučių suma gali nesutapti su apskaičiuotų rodiklių reikšmėmis.

**Išlaikant darbo veiksnį stabilų, 2017–2018 metais potencialaus BVP augimas būtų apie 1 procentiniu punktu didesnis.

AŠTUNTASIS SKIRSNIS
VALDŽIOS SEKTORIAUS SKOLOS DYDIS IR POKYTIS

35. Valdžios sektoriaus skola, atsižvelgiant į sudarytas išvestines finansines priemones, 2014 metų pabaigoje sudarė 40,9 procento BVP (2013 metais – 38,8 procento BVP). Jeigu neatsižvelgtume į tai, kad kauptos lėšos 2015 metų sausio mėnesio 1 500 mln. JAV dolerių vertės euroobligacijoms išpirkti, skola 2014 metų pabaigoje buvo 38,1 procento BVP.

Centrinės valdžios sektoriaus skolos struktūra nekelia grėsmės valstybės finansams. Trumpalaikiai įsipareigojimai pagal likutinę trukmę 2014 metų pabaigoje sudarė 14,9 procento, vidutinė svartinė likutinė skolos trukmė buvo 5,2 metų. Skolos už kintamąsias palūkanų normas, įvertinus išvestines finansines priemones, sudarė 0,5 procento visos skolos. Įvertinus išvestines finansines priemones, centrinės valdžios skola denominuota litais ir eurais 100 procentų.

12 lentelė. Valdžios sektoriaus skolos projekcijos

Rodiklio pavadinimas	BVP procentas				
	2014 metai	2015 metai	2016 metai	2017 metai	2018 metai
1. Valdžios sektoriaus skola metų pabaigoje	40,9*	42,2*	37,7	39,4*	32,9
2. Valdžios sektoriaus skolos pokytis	2,1	1,4	-4,5	1,7	-6,6
Valdžios sektoriaus skolą lemiantys veiksniai					
3. Pirminis balansas	0,9	0,5	0,6	1,5	1,9
4. Palūkanos	1,6	1,7**	1,5**	1,5**	1,2**
5. Skolos pokyčio tikslinimas	2,6	1,3	-3,3	3,9	-3,5
iš jo:					
skirtumas tarp srautų ir įsipareigojimų	-	-	-	-	-
finansinio turto grynas kaupimas, iš jo privatizavimo pajamos	0	0	0	0	0
numanoma valstybės skolos palūkanų norma (procentais)	3,9	4,0	4,1	3,7	3,7
kiti svarbūs veiksniai, lemiantys valdžios sektoriaus skolą	-	-	-	-	-
6. Likvidus finansinis turtas	-	-	-	-	-
7. Grynoji skola (7 = 1 – 6)	-	-	-	-	-
8. Skolos amortizavimas nuo praėjusių metų pabaigos	-	-	-	-	-
9. Skolos procentinė dalis, denominuota užsienio valiuta	-	-	-	-	-
10. Vidutinis skolos terminas	-	-	-	-	-

Šaltinis – Lietuvos Respublikos finansų ministerija

*Jeigu neatsižvelgtume į galimą lėšų kaupimą perfinansavimo rizikai valdyti išperkant euroobligacijų emisijas, valdžios sektoriaus skola 2014 metų pabaigoje sudarytų 38,1 procento BVP, 2015 metų pabaigoje – 39,5 procento BVP, 2017 metų pabaigoje – 36,1 procento BVP.

**Projekcijose neatsispindi FISIM atskaita.

36. Vyriausybės 2014 m. gruodžio 15 d. nutarime Nr. 1437 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2015–2017 metų skolinimosi ir skolos valdymo gairių patvirtinimo“ nustatyti Vyriausybės skolinimosi ir skolos valdymo uždaviniai vidutiniam laikotarpiui:

36.1. skolintis siekiant mažiausių mokėtinų rizikos priedų užtikrinant kitų skolinimosi ir skolos valdymo uždavinių įgyvendinimą;

36.2. siekti priimtinos palūkanų normų kitimo, perfinansavimo ir valiutų kursų pokyčių rizikos, laikantis nustatytų ir tarptautinę praktiką atitinkančių rizikos limitų ir užtikrinti kredito, veiklos ir likvidumo rizikos valdymą;

36.3. taikyti perfinansavimo rizikos valdymo priemones išperkant didelės apimties (1 mlrd. eurų ekvivalento ir didesnes) euroobligacijų emisijas, tokias kaip priešlaikinis euroobligacijų išpirkimas, Vyriausybės vertybinių popierių keitimas, kredito linijų sutarčių su finansų institucijomis pasirašymas (reitingo reikalavimas netaikomas, jeigu pasirašoma kredito linijos sutartis su tarptautinėmis institucijomis), išankstinis finansinių išteklių kaupimas ar šių priemonių derinys;

36.4. plėtoti santykius su investuotojais, plėtoti ir palaikyti efektyvią ir likvidžią Vyriausybės vertybinių popierių rinką;

36.5. didinti vidaus skolos dalį nuo visos skolos valstybės vardu ir ilginti vidaus skolos trukmę;

36.6. skolinantis užsienio kapitalo rinkose, leisti likvidžias Vyriausybės vertybinių popierių emisijas.

IV SKYRIUS BIUDŽETO RODIKLIŲ JAUTRUMO ANALIZĖ IR Palyginimas su ankstesniais planais

PIRMASIS SKIRSNIS EKONOMINĖS RAIDOS RIZIKOS ASPEKTAI IR JŲ POVEIKIS VALDŽIOS SEKTORIAUS FINANSAMS

37. Vidutiniu laikotarpiu rinkoje 1 procentiniu punktu padidėjus kintamosioms ir fiksuotosioms palūkanų normoms, mokėtinos už centrinės valdžios prisiimtus naujus įsipareigojimus palūkanos 2015–2018 metais padidėtų atitinkamai 7 mln. eurų, 29 mln. eurų, 45 mln. eurų ir 60 mln. eurų, tai yra vidutiniškai 0,1 procento BVP per metus.

Atsižvelgiant į tai, kad įvertinus išvestines finansines priemones centrinės valdžios skola (įskaitant mokamas palūkanas) denominuota eurais 100 procentų, valiutų kursų pokyčiai neturi įtakos centrinės valdžios palūkanų įmokoms.

Ekonominės raidos scenarijus, numatantis, kad 2015–2018 metais pavyks išlaikyti ūkio augimą, priklauso nuo geopolitinės padėties, struktūrinių reformų įgyvendinimo spartos ir racionalaus ES fondų lėšų investavimo.

ANTRASIS SKIRSNIS FISKALINĖ RIZIKA

38. Projektuojami pagrindiniai fiskalinės rizikos šaltiniai yra šie: indėlių draudimas, bankų sistemos finansinio stabilumo užtikrinimas, valstybės garantijos.

Indėlių draudimas

39. Lietuvos indėlių draudimo sistema atitinka šios srities ES teisės aktų reikalavimus. Draudžiamų indėlių suma 2014 m. gruodžio 31 d. buvo 13 792,9 mln. eurų ir per metus padidėjo 14 procentų. Toks smarkus indėlių padidėjimas sietinas su euro įvedimu Lietuvoje – gyventojai ir įmonės pasinaudojo galimybe įnešti lėšas ir nemokamai keisti litus, laikomus kredito įstaigose, į eurus. Visa galimų draudimo išmokų suma 2014 metų pabaigoje buvo 10 533,3 mln. eurų, įskaitant indėlius, laikomus komerciniuose bankuose ir kredito unijose.

VĮ „Indėlių ir investicijų draudimas“ kreditoriniai reikalavimai tenkinami pagal teismų patvirtintus bankrutavusių finansų įstaigų atsiskaitymo su kreditoriais planus. Iki 2014 m. gruodžio 31 d. iš 2011–2014 metais bankrutavusių kredito įstaigų iš viso susigražinta 606,38 mln. eurų: iš bankrutuojančios AB banko „Snoras“ – 593,72 mln. eurų, bankrutuojančios AB Ūkio banko – 2,61 mln. eurų, kredito unijų – 10,05 mln. eurų. Per mėnesį VĮ „Indėlių ir investicijų draudimas“ surenka beveik 4,56 mln. eurų indėlių draudimo įmokų. VĮ „Indėlių ir investicijų draudimas“ paskolos Lietuvos Respublikos finansų ministerijai likutis 2014 m. gruodžio 31 d. sudarė 311,39 mln. eurų: dėl bankrutuojančios AB banko „Snoras“ – 82,68 mln. eurų, bankrutuojančios AB Ūkio banko – 228,71 mln. eurų. Gaunamos VĮ „Indėlių ir investicijų draudimas“ lėšos pervedamos Lietuvos Respublikos finansų ministerijai paskoloms gražinti.

Finansinio stabilumo užtikrinimas

40. Stiprinant finansų sektoriaus stabilumą, 2014 metais patvirtinti Lietuvos Respublikos banko įstatymo Nr. I-678 8, 11, 27, 51, 55 straipsnių, 2 priedo pakeitimo ir Įstatymo papildymo septintuoju² skirsniu ir 52¹ straipsniu įstatymas, kuris Lietuvos bankui suteikė makroprudencinės politikos formavimo ir vykdymo Lietuvoje įgaliojimus.

Vykdant makroprudencinę politiką, siekiama prisidėti prie finansų sistemos stabilumo apsaugos, taip pat ir finansų sistemos atsparumo stiprinimo ir sisteminės rizikos susidarymo mažinimo, ir taip užtikrinti tvarų finansų sektoriaus įnašą į ekonomikos augimą. Vadovaujantis šiuo įstatymu, Lietuvos banko valdybos 2015 m. kovo 12 d. nutarimu Nr. 03-31 „Dėl Makroprudencinės politikos strategijos patvirtinimo“ patvirtinta Makroprudencinės politikos strategija, kurioje nustatyti makroprudencinės politikos pagrindinis ir išsamesni tarpiniai tikslai ir makroprudencinės priemonės, skirtos šiems tikslams pasiekti. Strategijoje nustatyta ir makroprudencinės politikos sprendimų priėmimo, viešinimo ir bendradarbiavimo su kitomis institucijomis tvarka.

Makroprudencinės politikos tikslas išskaidytas į šiuos tarpinius tikslus: riboti perteklinį kredito augimą ir pernelyg didelį finansinį svertą ir siekti jų išvengti; riboti pernelyg didelį turto ir įsipareigojimų terminų neatitikimą, pernelyg didelę užsienio valiutos kurso ir likvidumo riziką finansų sistemoje ir siekti jų išvengti; riboti pernelyg didelę pozicijų koncentraciją tam tikruose ekonominės veiklos sektoriuose pagal turto rūšis ar kitus kriterijus; riboti sisteminį poveikį galinčias turėti finansų įstaigų netinkamas paskatas, siekiant sumažinti jų neatsakingo elgesio pavojų; stiprinti finansų rinkos infrastruktūros atsparumą.

Tarpinių tikslų Lietuvos bankas sieks turėdamas galimybę panaudoti mažiausiai vieną konkrečiam tikslui pasiekti skirtą makroprudencinės politikos priemonę. Daugelis makroprudencinės politikos priemonių nustatytos Lietuvos Respublikos bankų įstatyme Nr. IX-2085, kuriuo į nacionalinę teisę perkeltos 2013 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2013/36/ES dėl galimybės verstis kredito įstaigų veikla ir dėl riziką ribojančios kredito įstaigų ir investicinių įmonių priežiūros, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2002/87/EB ir panaikinamos direktyvos 2006/48/EB bei 2006/49/EB (OL L 176, 2013 6 27, p. 338) nuostatos (nauji kapitalo rezervai, skirti struktūrinei rizikai mažinti, taip pat ciklinės rizikos mažinimo rezervai ir jų dydis). Tikimasi, kad visos priemonės bus visiškai įgyvendintos Lietuvoje per 2014–2018 metus.

Be minėtų makroprudencinės politikos priemonių, Lietuvos bankas nuo 2011 metų taiko Atsakingojo skolinimo nuostatus, patvirtintus Lietuvos banko valdybos 2011 m. rugsėjo 1 d. nutarimu Nr. 03-144 „Dėl Atsakingojo skolinimo nuostatų“. Juose numatytos tokios priemonės, kaip maksimalios leistinos kredito sumos ir įkeisto turto vertės santykio (angl. *loan-to-value*) ir vidutinės įmokos dydžio ir pajamų santykio (angl. *debt-service-to-income*) rodiklių ribojimas. Lietuvos bankas ketina iki 2018 metų iš naujo apsvarstyti Atsakingojo skolinimo nuostatus, kad būtų užtikrinta atsakinga kredito įstaigų skolinimo ir vartotojų skolinimo praktika, atsižvelgianti į rizikas dėl mažų palūkanų normų.

Siekiant užtikrinti kredito įstaigų stabilumą, didinti kredito įstaigų sektoriaus atsparumą ir garantuoti tolesnę ekonomikos finansavimą, 2014 m. liepos 17 d. priimtas Lietuvos Respublikos kredito unijų įstatymo Nr. I-796 2, 4, 5, 9, 10, 12, 13, 14, 15, 16, 18, 22, 23, 24, 26, 27, 28, 29, 30, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 42, 45, 47, 52, 53, 58, 61, 62, 64, 65, 70, 74 straipsnių pakeitimo, Įstatymo papildymo 25¹, 39¹, 48¹, 64¹, 65¹, straipsniais ir 8, 11 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymas, kuriame sustiprinti reikalavimai, taikomi kredito unijų kapitalui, rizikos prisiėmimui, kredito unijų valdymui.

2015 metais ketinama baigti 2014 metais pradėtus teisėkūros darbus, susijusius su bankų sąjungą reglamentuojančių ES teisės aktų perkėlimu į nacionalinę teisę ir įgyvendinimu. Lietuvai tapus visaverte bankų sąjungos nare, bus žengtas dar vienas žingsnis stiprinant finansinį stabilumą, leisiantis efektyviau vykdyti (iš dalies centralizuotai Europos mastu) finansų įmonių (bankų ir didelių investicinių įmonių) priežiūrą ir problemų prevenciją, veiksmingiau ir saugiau spręsti atsiradusias problemas – neperkelti šio proceso finansinės naštos mokesčių mokėtojams, išvengti neadekvačios visuomenės reakcijos ir finansų sektoriaus veiklos destabilizavimo, apsaugoti mažmeninės bankininkystės vartotojų interesus.

Nuo 2014 metų lapkričio mėnesio ECB perėmė didžiausių euro zonos ir trijų svarbiausių kiekvienos eurą įsivedusios valstybės bankų priežiūrą. Priežiūros centralizavimo tikslas – užtikrinti, kad skirtingose šalyse priežiūros reikalavimai būtų taikomi vienodai, ir didinti rinkos pasitikėjimą euro zonos bankų sektoriumi. Be to, stipresnis priežiūros mechanizmas ir didesnis skaidrumas padės sumažinti bankų gelbėjimo tikimybę, kylančią dėl sąryšio tarp valstybių finansų, ir leis laiku imtis veiksmingų priemonių kylančiai rizikai sumažinti.

Lietuvai nuo 2015 m. sausio 1 d. prisijungus prie euro zonos, ECB tiesiogiai prižiūri AB SEB banką, AB „Swedbank“ ir AB DNB banką. Kitų finansų įstaigų priežiūrą toliau vykdo Lietuvos bankas, tačiau ECB turi teisę perimti ir jų kontrolę, jeigu to prireiktų. Bankams, kurių priežiūrą perėmė ECB, taikytas išsamus turto kokybės vertinimas ir testavimas nepalankiausiomis sąlygomis. Dėl to padidėjo skaidrumas, pasitikėjimas bankų veiklos tęstinumu ir Lietuvos finansų sistemos stabilumu.

Valstybės garantijos

41. Valstybės garantuojamų paskolų portfelis 2014 metų pabaigoje sudarė 0,7 procento 2014 metų BVP. Atsižvelgiant į 2015 metais numatomas suteikti garantijas, tarp jų dėl Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatyme nurodytų valstybės remiamų paskolų, taip pat įgyvendinamų valstybės investicijų projektų, numatoma, kad valstybės garantuota skola gali padidėti iki 1,3 procento BVP.

13 lentelė. Priklausantys nuo aplinkybių išsipareigojimai

Rodiklio pavadinimas	BVP procentas	
	2014 metai	2015 metai
Valstybės garantijos	0,7	1,3
iš jų susijusios su finansų sektoriumi	0	–

Šaltinis – Lietuvos Respublikos finansų ministerija

TREČIASIS SKIRSNIS PALYGINIMAS SU ANKSTESNIAIS PLANAIS

42. Atsižvelgdama į Lietuvos statistikos departamento skelbtus faktinius 2014 metų duomenis, esamas ūkio raidos tendencijas ir pakitusią geopolitinę padėtį, Lietuvos Respublikos finansų ministerija paskelbė patikslintas BVP projekcijas.

Valdžios sektoriaus deficito ir skolos rodiklių projekcijos atliktos pagal Europos sąskaitų sistemos (ESS'2010) apskaitos standartus, atsižvelgiant į patikslintas BVP projekcijas. Valdžios sektoriaus balanso rodiklio 2015–2017 metų užduotys tikslintos atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos 2015 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo rengimo metu suformuotą Vyriausybės tikslą 2017 metais subalansuoti valdžios sektorių ir siekiant sušvelninti procikliškos konsolidacijos poveikį ekonomikos augimui laikotarpiu, kuriuo produkcijos atotrūkis nuo potencialo išlieka neigiamas, o palūkanų normos mažos.

14 lentelė. BVP, valdžios sektoriaus deficito ir skolos rodiklių projekcijų kaita, palyginti su Lietuvos konvergencijos 2014 metų programa

Rodiklio pavadinimas	ESS'2010 kodas	BVP procentas				
		2014 metai	2015 metai	2016 metai	2017 metai	2018 metai
1. BVP didėjimas:						
ankstesnė projekcija		3,4	4,3	4,0	4,3	–
naujausia projekcija		2,9	2,5	3,2	3,5	3,9

Rodiklio pavadinimas	ESS'2010 kodas	BVP procentas				
		2014 metai	2015 metai	2016 metai	2017 metai	2018 metai
sumažėjimas (-) / padidėjimas (+)		-0,5	-1,8	-0,8	-0,8	-
2. Valdžios sektoriaus grynasis skolinimas (+) / skolinimasis (-):	PDP B.9					
ankstesnė projekcija		-1,9	-0,9	0,1	1,1	-
naujausia projekcija		-0,7	-1,2	-1,1	0,0	0,7
pablogėjimas (-) / pagerėjimas (+)		1,2	-0,3	-1,2	-1,1	-
3. Valdžios sektoriaus skola:						
ankstesnė projekcija		41,6	40,7	35,3	34,8	-
naujausia projekcija		40,9*	42,2*	37,7	39,4*	32,9
sumažėjimas (-) / padidėjimas (+)		-0,7	1,5	2,4	4,6	-

Šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas, Lietuvos Respublikos finansų ministerija

*Neatsižvelgiant į galimą lėšų kaupimą perfinansavimo rizikai valdyti išperkant euroobligacijų emisijas, valdžios sektoriaus skola 2014 metų pabaigoje sudarytą 38,1 procento BVP, 2015 metų pabaigoje – 39,5 procento BVP, 2017 metų pabaigoje – 36,1 procento BVP.

V SKYRIUS VALDŽIOS SEKTORIAUS FINANSŲ KOKYBĖ

43. Nuo 2009 metų kovo mėnesio Vyriausybės kanceliarija (nuo 2009 m. rugsėjo 15 d. – Ministro Pirmininko tarnyba) įgyvendina projektą, kuriuo siekiama pasinaudojus sėkmingiausia tarptautine praktika diegti į rezultatus orientuotą valdymą. Sėkmingas projekto įgyvendinimas prisidės prie Vyriausybės ir jai pavaldžių institucijų veiklos efektyvumo stiprinimo, bus tobulinama šių institucijų veiklos rezultatų stebėseną ir atskaitomybę, institucijų funkcijų analizę, biudžeto programų vertinimas, taip pat sprendimų poveikio vertinimo sistema. Projektas įgyvendinamas kartu su Lietuvos Respublikos finansų ministerija ir finansuojamas Europos socialinio fondo lėšomis.

44. 2014 metais tęsiant nuo 2012 m. sausio 1 d. Vyriausybės pradėtą piniginių socialinės paramos sistemos pertvarką, kai, vadovaujantis Lietuvos Respublikos piniginių socialinės paramos nepasiturintiems šeimoms ir vieniems gyvenantiems asmenims įstatymo pakeitimo įstatymu Nr. XI-1772, piniginių socialinės paramos teikimas perduotas penkioms bandomosioms savivaldybėms (Akmenės, Panevėžio, Radviliškio, Raseinių ir Šilalės rajonų) kaip savarankiškoji savivaldybių funkcija ir, atsižvelgiant į šių savivaldybių piniginių socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams teikimo gerąją praktiką ir rezultatus, nuo 2014 m. sausio 1 d., vadovaujantis Lietuvos Respublikos piniginių socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo 4, 23 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymu Nr. XI-621, kitoms 55 savivaldybėms perduotas socialinės pašalpos teikimas kaip savarankiškoji savivaldybių funkcija.

Piniginių socialinės paramos pertvarka ir minėtos paramos finansavimo decentralizavimas davė teigiamų rezultatų: savivaldybėse kasmet mažėja paramos gavėjų skaičius ir išlaidų, skiriamų šiai paramai, dydis, mažėja piktnaudžiavimo pinigine parama atveju, didėja gyventojų aktyvumas ir integracija į darbo rinką. Visose 60 savivaldybių vidutiniškai per vieną 2014 metų mėnesį socialinę pašalpą gavo 140,1 tūkst. asmenų (4,8 procento visų Lietuvos gyventojų). Palyginti su 2013 metais,

vidutiniškai per mėnesį socialinę pašalpą gavusių asmenų skaičius sumažėjo 26,3 procento (nuo 190 iki 140,1 tūkst. asmenų), išlaidos socialinei pašalpai mokėti sumažėjo 29,5 procento. 2014 metais, atsižvelgiant į bandomųjų savivaldybių gerąją praktiką ir rezultatus, nuo 2015 m. sausio 1 d, vadovaujantis Lietuvos Respublikos piniginių socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo Nr. IX-1675 4, 8, 10, 12, 17, 21 ir 23 straipsnių pakeitimo įstatymu Nr. XII-1366, visose savivaldybėse nustatytas vienodas piniginių socialinės paramos, t. y. socialinių pašalpų ir kompensacijų nepasiturintiems gyventojams, teikimo vykdant savarankiškąją savivaldybių funkciją modelis.

45. 2014 metais pradėtas vykdyti Užimtumo didinimo 2014–2020 metų programos, patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013 m. rugsėjo 25 d. nutarimu Nr. 878 „Dėl Užimtumo didinimo 2014–2020 metų programos patvirtinimo“, įgyvendinimo tarpinstitucinis veiklos planas, kurio priemonėmis skatinamas darbo vietų kūrimas ir darbo paklausa, sprendžiamos darbo jėgos kvalifikacijos atitikties darbo rinkos poreikiams problemos, remiama laisvų darbo išteklių įtrauktis į darbo rinką.

15 lentelė. Išlaidos pagrindinėms užimtumo didinimo priemonėms (mln. eurų)

Priemonės	2014 metai	2015 metai	2016 metai	2017 metai	2018 metai
Darbo vietų kūrimo ir paklausos skatinimas	17,713	81,669	54,759	53,527	45,274
Darbo jėgos kvalifikacijos atitikties darbo rinkos poreikiams didinimas	54,602	27,972	7,168	9,051	6,082
Laisvų darbo išteklių įtrauktis į darbo rinką	63,552	104,087	112,754	107,983	102,487
iš jų Jaunimo garantijų iniciatyvos įgyvendinimas	0	20,252	20,444	20,444	8,035

Šaltinis – Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija

46. Pagal 2007–2013 metų Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksnių programos 4 prioriteto „Administracinių gebėjimų stiprinimas ir viešojo administravimo efektyvumo didinimas“ įgyvendinimo priemonę VP1-4.3-VRM-02-V „Viešųjų politikų reformų skatinimas“ Vilniaus universitetas, pasitelkdamas partnerius iš Socialinių mokslų instituto, Mykolo Romerio universiteto bei kitus nepriklausomus ekspertus, parengė naują Lietuvos socialinį modelį, kuriuo siūloma kompleksiskai vykdyti struktūrines darbo rinkos ir socialines reformas. Siūlomi reformų blokai apima lankstesnius darbo santykius, didesnę užimtumą, tvaresnį socialinį draudimą ir skurdo mažinimą. Naujojo modelio paskirtis – užtikrinti darbuotojams reikiamas garantijas ir geresnį darbo ir šeimos įsipareigojimų derinimą, o darbdaviams – sudaryti palankesnes sąlygas samdyti ir išlaikyti darbo jėgą. Taikant lankstesnius darbo santykius, siekiama pritraukti daugiau investicijų ir sukurti papildomų darbo vietų.

47. Lietuvos statistikos departamento duomenimis, 2013 metais valdžios sektoriaus išlaidos pagal funkcinę klasifikaciją sumažėjo iki 35,5 procento BVP (2012 metais buvo 36,1 procento BVP). Laikantis Konstitucinio įstatymo nuostatų, iki 2018 metų valdžios sektoriaus išlaidos toliau mažėtų iki 32,5 procento BVP.

16 lentelė. Valdžios sektoriaus išlaidos, suskirstytos pagal funkcijas

Rodiklio pavadinimas	Funkcijų klasifikacijos kodas	BVP procentas	
		2013 metai	2018 metai
1. Visos valstybės paslaugos	01	5,3	
2. Gynyba	02	1,0	
3. Viešoji tvarka ir visuomenės apsauga	03	1,7	
4. Ekonomika	04	3,5	
5. Aplinkos apsauga	05	0,5	
6. Būstas ir komunalinis ūkis	06	0,2	
7. Sveikatos apsauga	07	5,6	
8. Poilsis, kultūra ir religija	08	0,8	
9. Švietimas	09	5,6	
10. Socialinė apsauga	10	11,4	
11. Išlaidos, iš viso		35,5	32,5

Šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas, Lietuvos Respublikos finansų ministerija

VI SKYRIUS VALDŽIOS SEKTORIAUS FINANSŲ TVARUMAS

48. Ilgalaikis viešųjų finansų tvarumas – visų ES valstybių problema, kurią padidino finansų ir skolos krizė. Dėl krizės valdžios sektoriaus balanso rodiklio atotrūkis nuo tvarumo rodiklių padidėjo daugelyje valstybių, taip pat ir Lietuvoje. Siekiant užtikrinti ilgalaikį viešųjų finansų tvarumą, ypač svarbu mažinti valdžios sektoriaus deficitą ir skolą, didinti užimtumą ir įgyvendinti socialinės apsaugos sistemos reformą.

49. Valstybės finansų tvarumą ilguoju laikotarpiu lemia gyventojų demografinės struktūros pokyčiai. Programoje teikiama valdžios sektoriaus finansų tvarumo kompleksinė biudžetinė projekcija (toliau – projekcija), kuri leidžia nustatyti demografinių pokyčių poveikį pensijų, sveikatos apsaugos ir švietimo sistemų tvarumui ilguoju laikotarpiu ir numatyti veiksmus šių sistemų stabilumui ateityje užtikrinti.

Projekcijos pagrindas – 2013 metais Eurostato atlikta demografinė Lietuvos projekcija iki 2060 metų, pagal kurią nuo 2014 iki 2060 metų gyventojų Lietuvoje sumažės iki 1,8 mln. (nuo 2,9 mln. 2014 metais), arba 37,6 procento. Palyginti su Eurostato 2011 metų demografinėmis projekcijomis, gyventojų 2060 metais bus 311 tūkst., arba 9,5 procento, mažiau, atsižvelgiant į 2011 metų gyventojų surašymo duomenis, ir 836 tūkst. mažiau dėl numatomos neigiamos grynosios migracijos. Nuo 2014 iki 2060 metų Lietuvoje darbingo amžiaus (15–64 metų) gyventojų sumažės nuo 66,9 iki 56,2 procento, o senyvų (65 metų ir vyresnių) gyventojų pagausės – jie sudarys nuo 18,4 procento iki 26 procentų visų gyventojų. Darbingo amžiaus gyventojų ypač sparčiai mažės 2020–2030 metais – vidutiniškai apie 3 procentus per metus, ir tai neigiamai veiks BVP. Tačiau nuo 2010 metų iš Lietuvos kasmet emigruoja vis mažiau gyventojų, todėl Eurostato prielaida dėl Lietuvos gyventojų migracijos per daug pesimistinė. Pagal naujas Eurostato demografines projekcijas dėl numatomo didesnio gimstamumo nuo 2014 iki 2060 metų Lietuvoje padaugės vaikų: 0–14 metų vaikų – nuo 14,6 procento 2014 metais iki 17,8 procento 2060 metais, mokyklinio

amžiaus (7–16 metų) vaikų – nuo 9,9 procento iki 12,4 procento, o 15–19 metų jaunuolių – nuo 6 procentų iki 6,2 procento visų gyventojų.

50. Pateiktos 17 lentelėje valstybės finansų (pensijų, sveikatos apsaugos, švietimo sistemų) ilgalaikių išlaidų projekcijos iki 2060 metų parengtos atsižvelgiant į nekintančios po 2018 metų politikos prielaidą, Lietuvos Respublikos finansų ministerijos 2015 metų pavasarį sudarytą ekonominės raidos scenarijų ir 2014 metų rudenį Ekonominės politikos komiteto (EPC– *Economic policy committee*) sutartas 2019–2060 metų ekonomines ir užimtumo prielaidas. Rengiant projekcijas, vadovautasi galiojančiais Lietuvos Respublikos teisės aktais, reglamentuojančiais socialinės apsaugos sistemą.

17 lentelė. Valdžios sektoriaus finansų ilgalaikis tvarumas

Rodiklio pavadinimas	BVP procentas						
	2007 metai	2010 metai	2020 metai	2030 metai	2040 metai	2050 metai	2060 metai
1. Visos išlaidos	35,3	42,3	32,3	34,7	35,6	35,2	34,5
iš jų su amžiumi susijusios išlaidos:	17,2	20,7	16,2	18,6	19,5	19,2	18,4
pensijoms*:	6,6	8,6	6,8	8,7	9,3	8,5	7,4
socialinės apsaugos pensijoms	6,6	8,6	6,8	8,7	9,3	8,5	7,4
senatvės ir išankstinėms pensijoms	4,7	6,2	5,0	6,7	7,5	6,8	5,9
kitoms pensijoms (invalidumo, našlių ir našlaičių)	1,8	2,4	1,7	1,9	1,8	1,7	1,5
profesinėms pensijoms (valdžios sektoriaus)	–	–	–	–	–	–	–
sveikatos apsaugai	4,8	4,8	4,4	4,7	4,8	4,7	4,5
ilgalaikiai sveikatos priežiūrai	0,6	1,1	1,1	1,4	1,6	1,8	1,7
švietimo išlaidos**	5,2	6,2	3,9	3,8	3,7	4,1	4,7
kitos išlaidos, susijusios su amžiumi***	0,1	0,4	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1
išlaidos palūkanoms	0,7	1,8	2,6	3,9	5,1	5,8	6,1
2. Visos pajamos	34,3	35,4	33,1	33,1	33,1	33,1	33,1
iš jų pajamos iš turto	0,6	0,7	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
iš jų įmokos pensijoms (arba atitinkamos socialinio draudimo įmokos)****	6,4	6,8	5,7	5,6	5,5	5,5	5,5
Pensijų rezervinis turto fondas	2,9	–	–	–	–	–	–
iš jo konsoliduotas viešojo pensijų fondo turtas*****	1,7	4,1	9,1	21,9	34,7	44,6	52,1
Sisteminės pensijų reformos							
Socialinio draudimo įmokos, pervedamos į privačius pensijų fondus	0,9	0,3	0,6	0,7	0,7	0,7	0,7
Išlaidos pensijoms, mokamoms iš privačių pensijų fondų	0,0	0,0	0,0	0,2	0,5	0,8	1,2
Prielaidos							
Darbo produktyvumo didėjimas	7,2	6,1	3,9	2,4	1,7	1,7	1,5
Realus BVP didėjimas	11,1	1,6	1,5	–0,1	1,2	1,2	1,7
Vyrų (20–64 metų) darbo jėgos aktyvumas	79,9	80,6	81,1	80,6	81,2	82,0	82,5
Moterų (20–64 metų) darbo jėgos aktyvumas	72,2	76	75,7	76,6	76,0	76,9	78,1
Darbo jėgos (20–64 metų) aktyvumas – iš viso	75,9	78,2	78,3	78,5	78,6	79,5	80,3
Nedarbo lygis (20–64 metų)	4,2	17,8	10,7	9,5	7,4	7,4	7,4
65 metų ir vyresnių gyventojų iš visų gyventojų (metų pradžioje)	16,6	17,3	20,7	27,7	30,8	28,3	25,8

Šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas, Lietuvos Respublikos finansų ministerija, Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija, Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerija, Ekonominės politikos komitetas

*Išlaidos pensijoms apskaičiuotos pagal EK metodiką, pateiktą dokumente „Pensijų projektavimo pratimas 2015: patikslinta struktūra – 1 atnaujinimas“ (Bruselis, 2013-11-21).

**Išskyrus išlaidas namų ūkiams ir privačioms institucijoms, taip pat tiesiogines kapitalo išlaidas švietimo įstaigoms.

***Nedarbo išmokos.

****Socialinio draudimo įmokos pensijoms, nuo 2004 metų neskaitant įmokų į privačius pensijų fondus.

*****Pensijų sistemos (II pakopos) finansinis turtas, sukauptas individualiose pensijų kaupimo dalyvių sąskaitose, ir anuitetų finansavimo rezervas.

51. 17 lentelėje pateiktos socialinės apsaugos pensijų – socialinio draudimo ir valstybinių pensijų (įskaitant šalpos išmokas) – sistemų išlaidos ir pajamos iš socialinio draudimo įmokų (be pensijų kaupimo bendrovių valdomų privačių pensijų fondų lėšų). Valstybinės pensijos (įskaitant šalpos išmokas) finansuojamos tiesiogiai iš valstybės biudžeto. Palyginti su Lietuvos konvergencijos 2014 metų programoje, kuriai pritarta Vyriausybės 2014 m. balandžio 16 d. nutarimu Nr. 346 „Dėl Lietuvos konvergencijos 2014 metų programos“, pateikta projekcija, 17 lentelėje nurodytos išlaidos pensijoms 2060 metais sumažės 2,2 procento BVP. Pagrindinė to priežastis – pakitusios Eurostato demografinės prielaidos, nes sumažintas vyresnių gyventojų skaičius projekcijos laikotarpio pabaigoje (jų dalis populiacijoje) ir padidintas gimstamumo lygis visą projekcijos laikotarpį. Pensijų išmokų sumos ir įmokų pensijoms sumos santykis su BVP 2007–2010 metais skiriasi nuo pateiktojo Lietuvos konvergencijos 2014 metų programoje dėl to, kad tų metų BVP perskaičiuotas pagal ESS'2010 sistemą. Išlaidas pensijoms 2014 metais padidino 160,46 mln. eurų išlaidos 2010–2011 metais sumažintoms pensijoms kompensuoti. Išlaidos pensijoms bus didžiausios 2037 metais – 9,4 procento BVP. Nuo 2040 metų pradėjus mažėti vyresnių gyventojų ir didėti vaikų bei darbingo amžiaus gyventojų, išlaidos pensijoms pradės mažėti ir 2060 metais bus 1,9 procento BVP mažesnės nei 2040 metais. 2013–2060 metais išlaidos pensijoms padidės 0,2 procento BVP.

52. Išlaidos pensijoms didės sparčiausiai, tačiau šį didėjimą šiek tiek sušvelnins 2004 metais pradėta vykdyti pensijų sistemos reforma, sukurta savanoriškojo pensijų kaupimo posistemė (valstybinio socialinio draudimo pensijų sistemos II pakopa), kai dalis privalomojo valstybinio socialinio draudimo įmokų pervedama į privačius pensijų fondus. Išlaidų pensijoms augimą padės sumažinti iki 3,5 procento padidintas nuo 2020 metų galiosiantis pensijų kaupimo II pakopos privačiuose pensijų fonduose tarifas. Privačiuose pensijų fonduose pensijas 2014 metų pabaigoje kaupė 1,1486 mln. asmenų. Pensijų reformai įgyvendinti skirtos mokesinės pajamos, pervestos į privačius pensijų fondus, 2014–2018 metais sudarys vidutiniškai 0,52 procento BVP. Įmokos, pervedamos iš valstybės biudžeto, didės nuo 0,09 procento BVP iki 0,2 procento BVP ir vidutiniškai sieks 0,15 procento BVP. Siekiant užtikrinti, kad pakaktų lėšų esamiems Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto įsipareigojimams vykdyti, 2012 metais pensijų kaupimo tarifas sumažintas iki 1,5 procento, o siekiant šį sumažinimą kompensuoti 2013 metais padidintas iki 2,5 procento. Pensijų kaupimo iš valstybinio socialinio draudimo įmokų tarifas 2014–2019 metais sieks 2 procentus, nuo 2020 metų – 3,5 procento. Pensijų išlaidų projekcijoje laikoma, kad 2014–2015 metais kaupiantieji, 2013 metais pasirinkę mokėti papildomas įmokas ir sudarę naujas pensijų kaupimo sutartis, mokės papildomas 1 procento savo atlyginimo dydžio įmokas ir į jų pensijų fondo

sąskaitą bus pervedamos 1 procento užpraeitų metų vidutinio atlyginimo dydžio įmokos iš valstybės biudžeto. Nuo 2016 metų tiek asmens, tiek valstybės biudžeto į pensijų fondus mokamų įmokų tarifai didės iki 2 procentų. Ilguoju laikotarpiu į privačius pensijų fondus pervedamos įmokos (įskaitant įmokas, pervedamas iš valstybinio socialinio draudimo lėšų, papildomas asmens ir valstybės biudžeto mokamas įmokas) kasmet sudarys apie 1,2 procento BVP ir bus 0,17 procento BVP mažesnės už nurodytąsias Lietuvos konvergencijos 2014 metų programoje pateiktoje projekcijoje dėl pakitusių populiacijos amžiaus ir lyties struktūrų projekcijai sudaryti naudojamose Eurostato atliktose demografinėse Lietuvos projekcijose ir EK makroekonominių prielaidų.

53. Pensijų fondų turtas 2060 metais sieks 52,1 procento BVP, o išmokų, mokamų iš privačių pensijų fondų, suma bus 1,2 procento BVP.

54. Kadangi gausės senyvų gyventojų, didės valdžios sektoriaus biudžeto išlaidos (BVP dalis) ilgalaikiai sveikatos apsaugai: 2014–2060 metais išlaidos ilgalaikiai sveikatos priežiūrai padidės 0,7 procento BVP.

55. Atsižvelgiant į Eurostato 2013 metų demografines projekcijas, švietimo išlaidos 2014–2060 metais išliks stabilios ir sudarys 4,7 procento BVP. Atsižvelgiant į politinius tikslus, švietimo išlaidos turėtų nuosekliai didėti, kol 2020 metais pasieks 6 procentus BVP. Tokio lygio išlaidos turėtų išsilaikyti iki 2060 metų.

VII SKYRIUS INSTITUCINIS VALDŽIOS FINANSŲ BŪKLĖS GERINIMAS

56. Siekdamas didinti pasitikėjimą ilgalaikiu valdžios sektoriaus finansų tvarumu ir ilgalaikėmis ūkio plėtrą užtikrinančiomis fiskalinės drausmės taisyklėmis, 2014 m. lapkričio 6 d. Seimas priėmė Konstitucinį įstatymą ir Lietuvos Respublikos fiskalinės drausmės įstatymo Nr. X-1316 2, 3 straipsnių ir priedo pakeitimo įstatymą, kurie įsigaliojo 2015 m. sausio 1 dieną.

Šių įstatymų įgyvendinimas leis sustiprinti Lietuvos gebėjimus vykdyti atsakingą finansų politiką, siekiant užtikrinti tvarų ekonomikos augimą ir stabilius viešuosius finansus ir apsaugoti nuo skolos krizės. Konstituciniame įstatyme įtvirtinta perteklinio valdžios sektoriaus taisyklė (vertinant struktūrinį valdžios sektoriaus balanso rodiklį), nustatytos procedūros, jeigu struktūrinio postūmio užduotis neįvykdoma. Laikinas nuokrypis nuo šios taisyklės bus leidžiamas tik esant išskirtinėms aplinkybėms ir per nustatytą laikotarpį turės būti ištaisytas.

Įtvirtinta valdžios sektoriaus išlaidų ribojimo taisyklė: jeigu paskutinių 5 pasibaigusiu metų valdžios sektoriaus balanso rodiklių aritmetinis vidurkis yra neigiamas, šių biudžetų asignavimų (išskyrus ES fondų lėšas) augimas turi būti ne didesnis negu 0,5 potencialaus BVP to meto kainomis daugiamečio augimo vidurkio. Konstitucinis įstatymas ir Lietuvos Respublikos fiskalinės drausmės įstatymas numato ir išimtinis šios taisyklės netaikymo atvejus.

Įtvirtintos valdžios sektoriui priskiriamoms biudžetams taikomos taisyklės. Kiekvienas valdžios sektoriui priskiriamas biudžetas, išskyrus Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžetą, valstybės biudžetą ir biudžetus, mažesnius nei 0,3 procento BVP, vertinant pagal struktūrinį balanso rodiklį, turi būti perteklinis arba subalansuotas. Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto

struktūrinis deficitas galėtų didėti tik tokiu atveju, kai yra neigiamas produkcijos atotrūkis nuo potencialo.

Įgyvendinant ES reikalavimus dėl biudžeto kontrolės ir fiskalinės politikos sustiprinimo, Konstituciniame įstatyme numatytos nepriklausomos biudžeto politikos kontrolės institucijos funkcijos: užtikrinti perteklinio valdžios sektoriaus taisyklės laikymosi veiksmingą ir laiku atliekamą stebėseną, pagrįstą patikima ir nepriklausoma analize, ir anksti nustatyti nuokrypius nuo biudžeto tikslų, patarti dėl prevencinių, taisykumų ir vykdymo užtikrinimo priemonių. Siekiant užtikrinti ekonominės raidos scenarijus, pagal kurį rengiamas biudžetas, nepriklausomumą šiai institucijai, pavesta rengti išvadą dėl Lietuvos Respublikos finansų ministerijos rengiamo ekonominės raidos scenarijus.

Nepriklausomos biudžeto politikos kontrolės institucijos funkcijos Seimo 2013 m. lapkričio 14 d. nutarimu Nr. XII-592 ir 1995 m. gegužės 30 d. Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės įstatymu Nr. I-907 priskirtos Lietuvos Respublikos valstybės kontrolei, kuri jas atlieka nuo 2015 m. sausio 1 dienos.

Konstituciniame įstatyme numatytas automatinis korekcijos mechanizmas, kuris įsijungia tais atvejais, kai nukrypstama nuo struktūrinio postūmio užduoties. Vyriausybė pateikia Seimui ir biudžeto politikos kontrolės institucijai ataskaitą, kurioje nurodo struktūrinio postūmio užduoties neįvykdymo priežastis ir priemones struktūrinio postūmio užduočiai įvykdyti ateinančiais metais. Ši informacija Seimui pristatoma ir žodiniu pranešimu. Biudžeto politikos kontrolės institucija taip pat pateikia Seimui išvadą dėl Vyriausybės nurodytų struktūrinio postūmio užduoties neįvykdymo priežasčių pagrįstumo ir priemonių struktūrinio postūmio užduočiai įvykdyti tinkamumo. Vyriausybė, įvertinusi šią išvadą, pateikia Seimui pranešimą apie struktūrinio postūmio užduoties neįvykdymo priežastis ir priemones struktūrinio postūmio užduočiai įvykdyti ateinančiais metais. Į pranešime nurodytas priemones Vyriausybė privalo atsižvelgti rengdama kitų metų biudžeto projektą.

57. Lietuvos Respublikos 2016 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo projektas bus rengiamas vadovaujantis Vyriausybės 2015 m. vasario 25 d. nutarimu Nr. 212 „Dėl Lietuvos Respublikos 2016 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių projekto rengimo plano patvirtinimo“.

58. Vidutinio laikotarpio valdžios sektoriaus finansai planuojami vadovaujantis 18 lentelėje nurodytais teisės aktais.

18 lentelė. Vidutinio laikotarpio valdžios sektoriaus teisinis reglamentavimas

Skaitinės fiskalinės taisyklės	
1. Skolinimosi limitai	Biudžeto įstatymas ¹
2. Savivaldybių skolos limitai	Biudžeto įstatymas ¹
3. Savivaldybių balanso rodiklio taisyklė*	Biudžeto sandaros įstatymas ²
4. Perteklinio valdžios sektoriaus taisyklė	Konstitucinio įstatymo 3 straipsnis
5. Valdžios sektoriaus išlaidų augimo ribojimo taisyklė	Konstitucinio įstatymo 3 straipsnis, Fiskalinės drausmės įstatymo ³ 3 straipsnis
6. Valdžios sektoriui priskiriamų biudžetų taisyklės	Konstitucinio įstatymo 4 straipsnis
7. Struktūrinio postūmio vidutinio laikotarpio link nustatymas	Konstitucinio įstatymo 6 straipsnis

Vidutinio laikotarpio užduotys	
1. Vidutinio laikotarpio tikslo nustatymas	tvirtinamas Seimo teisės aktu
2. Struktūrinio postūmio užduotis ateinantiems metams ir struktūrinio postūmio gairės likusiems vidutinio laikotarpio metams	kasmet tvirtinami Seimo teisės aktu
3. Trejų metų valstybės ir savivaldybių visumos pajamų ir išlaidų rodikliai	trejų metų rodikliai kasmet tvirtinami Seimo nutarimu ⁴
4. Valstybinio socialinio draudimo fondų subsektorių biudžetų ateinančių metų planai ir prognozės likusiems vidutinio laikotarpio metams	Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto tam tikrų metų rodiklių patvirtinimo įstatymas, tam tikrų metų Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto rodiklių patvirtinimo įstatymas

Šaltinis – Lietuvos Respublikos finansų ministerija

¹Lietuvos Respublikos tam tikrų metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymas.

²Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymas.

³Lietuvos Respublikos fiskalinės drausmės įstatymas.

⁴Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymo 17 straipsnio 3 dalis nustato, kad: „Tam tikrų metų valstybės biudžeto projekte ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių projekte gali būti nukrypstama nuo Seimo patvirtintų trejų biudžetinių metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų konsoliduotos visumos planuojamų rodiklių tik tuo atveju, kai Vyriausybė raštu pateikia Seimui paaiškinimą, kaip pokyčiuose atsispindi nauji ekonomikos politikos prioritetai.“

VIII SKYRIUS LIETUVOS KONVERGENCIJOS 2014 METŲ PROGRAMOS IR NACIONALINĖS REFORMŲ DARBOTVARKĖS SUDERINIMO ĮVERTINIMAS

59. Į tiesioginį Nacionalinėje reformų darbotvarkėje, kuriai pritarta 2015 m. balandžio 7 d. Vyriausybės pasitarime (protokolo Nr. 18, 9 klausimas), pateiktų struktūrinių reformų įgyvendinimo priemonių poveikį valdžios sektoriaus balansui visiškai atsižvelgta apskaičiuojant valdžios sektoriaus finansų rodiklius, aptartus Programoje. Struktūrinių reformų poveikis biudžetui parodytas 19 lentelėje. Joje pateikiami duomenys apie 2014 metais reformoms skirtas lėšas, pradedant nuo 2015 metų, nurodomi metiniai pokyčiai.

19 lentelė. Tiesioginis pagrindinių struktūrinių reformų poveikis valdžios sektoriaus finansams (išlaidų padidėjimas arba pajamų sumažėjimas (+); išlaidų sumažėjimas arba pajamų padidėjimas (–))

Eil. Nr.	Pagrindinės struktūrinių reformų priemonės ¹	Išlaidų / pajamų kategorija (pagal ESS 2010)	2014 metai		2015 metai		2016 metai**		2017 metai		2018 metai	
			mln. eurų*	BVP procentais	mln. eurų*	BVP procentais	mln. eurų*	BVP procentais	mln. eurų*	BVP procentais	mln. eurų*	BVP procentais
1.	Švietimo ir mokslo sektoriaus reforma	TV ir BPKF	506,3	1,40	-56,7	-0,15	-379,2	-0,96	74,8	0,18	69,7	0,16
2.	Žemės ūkio sektoriaus reformos: verslumo skatinimo priemonės; Lietuvos Respublikos atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo įgyvendinimas;	TV ir BPKF	127,8	0,4	5,5	0,0	-23,8	-0,1	37,6	0,1	19,0	0,0

Eil. Nr.	Pagrindinės struktūrinių reformų priemonės ¹	Išlaidų / pajamų kategorija (pagal ESS'2010)	2014 metai		2015 metai		2016 metai**		2017 metai		2018 metai	
			mln. eurų*	BVP procentais	mln. eurų*	BVP procentais	mln. eurų*	BVP procentais	mln. eurų*	BVP procentais	mln. eurų*	BVP procentais
	nacionalinės klimato kaitos valdymo, jaunimo nedarbo mažinimo politikos priemonės; inovacinės veiklos skatinimas											
3.	Energetikos politika: atsinaujinančių energijos išteklių naudojimo, galutinės energijos vartojimo efektyvumo didinimas; ES Tarybos rekomendacijos skatinti energijos tinklų konkurenciją gerinant elektros energijos ir dujų tinklų jungtis su ES valstybėmis įgyvendinimas	TV ir BPKF	0,03	0,00	21,4	0,06	207,7	0,53	-43,2	-0,10	-10,0	-0,02
4.	Sveikatos apsaugos sektoriaus reforma	TV ir BPKF	27,6	0,08	3,4	0,01	-13,8	-0,03	14,8	0,04	3,3	0,01
5.	Mokesčių reforma	PTM	43,0	0,12	-10,9	-0,03	-8,8	-0,02	-4,0	-0,01	0,00	0,00
		PNM	-23,3	-0,06	-49,0	-0,13	-44,4	-0,11	-10,4	-0,02	-10,80	-0,03
6.	Aplinkosaugos politika: Daugiabučių namų atnaujinimo (modernizavimo) programos įgyvendinimas; energijos vartojimo ir gamybos efektyvumo didinimo projektai; atsinauji-	TV	172,4	0,48	321,2	0,86	-412,7	-1,05	108,9	0,26	-57,0	-0,13

Eil. Nr.	Pagrindinės struktūrinių reformų priemonės ¹	Išlaidų / pajamų kategorija (pagal ESS'2010)	2014 metai		2015 metai		2016 metai**		2017 metai		2018 metai	
			mln. eurų*	BVP procentais	mln. eurų*	BVP procentais	mln. eurų*	BVP procentais	mln. eurų*	BVP procentais	mln. eurų*	BVP procentais
	nančių energijos šaltinių naudojimo skatinimo, aplinkai palankių technologijų diegimo projektai; vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo sistemų renovavimas ir plėtra; atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas											
7.	Ūkio politika: inovacijų skatinimas; eksporto skatinimas; pramonės plėtra, investicijų skatinimas; verslumo skatinimas; geresnis reglamentavimas, verslo aplinkos gerinimas; viešųjų pirkimų sistemos tobulinimas; Energetinės nepriklausomybės strategijos įgyvendinimas	TV ir BPKF	163,7	0,45	43,7	0,12	-136,7	-0,35	86,2	0,21	16,13	0,04
8.	Transporto, ryšio tinklų infrastruktūros modernizavimas arba sukūrimas	BPKF	342,6	0,94	-268,3	-0,72	-53,4	-0,14	10,2	0,02	0,00	0,00
9.	Aktyvios darbo rinkos politikos priemonės	TV	135,9	0,37	98,1	0,26	-38,9	-0,10	-4,12	-0,01	-29,13	-0,07
Bendras tiesioginis poveikis biudžetui			1 496,0	4,12	108,3	0,29	-903,9	-2,29	270,8	0,65	1,2	0,00

Eil. Nr.	Pagrindinės struktūrinių reformų priemonės ¹	Išlaidų / pajamų kategorija (pagal ESS'2010)	2014 metai		2015 metai		2016 metai**		2017 metai		2018 metai	
			mln. eurų*	BVP procentais	mln. eurų*	BVP procentais	mln. eurų*	BVP procentais	mln. eurų*	BVP procentais	mln. eurų*	BVP procentais
10.	Visos išlaidos pensijų kaupimo reformai		161,6	0,45	13,8	0,04	47,1	0,12	15,3	0,04	17,6	0,04

Šaltiniai: Lietuvos Respublikos finansų ministerija, Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerija, Lietuvos Respublikos ūkio ministerija, Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija, Lietuvos Respublikos susisiekimo ministerija, Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerija, Lietuvos Respublikos energetikos ministerija, Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija

TV – tarpinis vartojimas, BPKF – bendrojo pagrindinio kapitalo formavimas, PTM – pajamos iš tiesioginių mokesčių, PNM – pajamos iš netiesioginių mokesčių.

*Skiriamų lėšų pokytis, palyginti su praėjusiais metais. Valstybės biudžeto, ES fondų lėšos arba (esant bendrajam finansavimui) valstybės biudžeto ir ES fondų lėšos.

**2016 metais ES fondų lėšų laikinas sumažėjimas dėl besibaigiančio 2007–2013 metų ir prasidedančio 2014–2020 metų ES finansinių laikotarpių sandūros.

¹Nacionalinės reformų darbotvarkės priemonės.